

TÁMOGATÓ BARÁTOK, TEHETETLEN INTÉZMÉNYEK

Az LMBTQI diákok iskolai tapasztalatai Magyarországon
az Országos Iskolai Környezet Kutatás alapján

**TÁMOGATÓ BARÁTOK,
TEHETETLEN INTÉZMÉNYEK**

**Az LMBTQI diákok iskolai tapasztalatai Magyarországon
az Országos Iskolai Környezet Kutatás alapján**

Szerkesztő: Sándor Bea

A kutatási eredmények összefoglalója: Joe Kosciw, GLSEN.org

A kutatás megvalósításában és a kutatási jelentés szerkesztésben

közreműködők: Dombos Tamás, Tihanyi Katalin

GLSEN[®]

A kiadvány megjelenését a GLSEN (GLSEN.org)
támogatása tette lehetővé.

Mivel az LMBTQI emberek egyenlő jogaiért, társadalmi elfogadásáért és jóllétéért végzett munkánkat részben az Európai Unió és más külföldi szervezetek támogatják, a 2017. évi LXXVI. törvény alapján egyesületünk külföldről támogatott szervezetnek minősül.

ISBN 978-615-5707-06-3

Háttér Társaság, 2019

TÁMOGATÓ BARÁTOK, TEHETETLEN INTÉZMÉNYEK

**Az LMBTQI diákok iskolai tapasztalatai Magyarországon
az Országos Iskolai Környezet Kutatás alapján**

TARTALOM

ELŐSZÓ → 6

ÖSSZEFOGLALÓ → 8

TÁBLÁZATOK ÉS ÁBRÁK LISTÁJA → 10

MÓDSZEREK ÉS MINTAVÉTEL → 12

1. RÉSZ: AZ LMBTQI DIÁKOK ISKOLAI TAPASZTALATAI → 16

Biztonság → 16

Előítéletes megjegyzések → 18

Zaklatás és bántalmazás → 25

A zaklatás egyéb formái → 27

Az iskolai zaklatás és bántalmazás bejelentése → 28

Az ellenséges iskolai környezet és a tanulmányi előmenetel → 31

2. RÉSZ: A TÁMOGATÁS LEHETŐSÉGEI → 36

Eszközök és erőforrások → 36

A támogató felnőttek, az inkluzív órai anyagok és a zaklatás-
és bántalmazás-ellenes iskolai szabályzatok pozitív hatása → 45

KÖVETKEZTETÉSEK → 50

AJÁNLÁSOK → 52

SZÓMAGYARÁZATOK → 54

ELŐSZÓ

A Háttér Társaság Lelkiségegy és Információs Szolgálatához, illetve Jogsegélyszolgálatához alakulásuk óta, mintegy húsz éve érkeznek megkeresések oktatási intézményekbe járók-tól. Fordultak hozzánk olyan lesbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és/vagy interszex (LMBTQI) diákok, akiket más diákok bántalmaztak, és az iskolában nem kaptak segítséget, de olyanok is, akiket a tanáraik zaklattak. Zaklatás vagy bántalmazás nem csak az iskolában történhet, de nyári táborban, illetve kollégiumban is¹. Egy nagyobb sajtónyilvánosságot kapott esetben pedig lesbikus szülei miatt utasította el az általuk választott iskola egy diák felvételét.

A Háttér Társaság, a Romaversitas, a Társaság a Szabadságjogokért és a Tett és Védelem Alapítvány az előítéletes alapú iskolai zaklatás jelenségét kutató projektje keretében 2015-ben online kérdőívet küldött ki az összes magyarországi középiskolának, amelyben az előítéletes alapú iskolai zaklatásról, illetve a megelőzésére, kezelésére szolgáló eszközökről tett fel kérdéseket. A kérdőívet 436 iskola töltötte ki; ezek közül néhány iskolát külön is megkerestek a kutatás megvalósítói, hogy részletesebb információt kapjanak tőlük.

Az iskoláknak valamivel több mint fele (200 iskola) nyilatkozott úgy, hogy aktívan fellépnek az iskolai zaklatás ellen. A kutatás azonban azt mutatta meg, hogy ez sok esetben megmarad az elköteleződés szintjén: elenyészően kevés azoknak az iskoláknak a száma, ahol felelőst jelölnek ki, regisztrálják a zaklatásos incidenseket vagy eljárásrendet

dolgoztak ki ezek kezelésére. Ha az iskolák fontosnak tartják is, hogy figyeljenek a zaklatás jelenségére, Magyarországon az iskolai zaklatás, különösen annak előítéletes formája elleni szisztematikus fellépés még egyáltalán nem tekinthető elterjedtnek. A jelen kutatásban közölt adatok viszont azt mutatják, hogy az LMBTQI diákok elleni zaklatás igencsak elterjedt a magyar iskolákban.

A kutatást támogató USA-beli GLSEN (glsen.org) 1999 óta végez hasonló iskolai környezet kutatásokat. Kérdőívük helyi viszonyokhoz való adaptálását és az eredmények elemzését velük együttműködésben végeztük.

Munkánk során az a cél vezérel bennünket, hogy az oktatási intézményekben ténylegesen is megvalósuljanak a köznevelési törvény alapelvei:

- a köznevelés egészét a tudás, az igazságosság, a rend, a szabadság, a méltányosság, a szolidaritás erkölcsi és szellemi értékei, az egyenlő bánásmód, valamint a fenntartható fejlődésre és az egészséges életmódra nevelés határozzák meg (1. § (2) bek.);
- a nevelési-oktatási intézmények pedagógiai kultúráját az egyéni bánásmódra való törekvés, a gyermek, a tanuló elfogadása, a bizalom, a szeretet, az empátia, az életkornak megfelelő követelmények támasztása, a feladatok elvégzésének ellenőrzése és a gyermek, tanuló fejlődését biztosító sokoldalú, a követelményekhez igazodó értékelés jellemzi (1. § (3) bek.).

.....

1 Az előítéletes alapú iskolai zaklatás fogalmának magyarázatát lásd a kiadvány végén, a Szómagyarázatok c. fejezetben.

A köznevelési törvény előírja azt is, hogy minden iskolának „gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről, a nevelés és oktatás egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtéséről” (25. § (5) bek.).

A támogató, a zaklatás ellen fellépő iskolákban jobban tanulnak, és jobb közérzettel járnak iskolába a diákok. Az odafigyelés, a támogatás, a zaklatás elleni fellépés működik. Azért dolgozunk, hogy a pedagógusok és más fiatalokkal foglalkozó szakemberek megfelelően tudják támogatni az LMBTQI diákokat, és a zaklatás valamennyi formája elleni fellépéssel a befogadó, biztonságos iskolákat teremthessenek. Tagjai vagyunk az Emberi Jogi Nevelők Hálózatának (ejha-halozat.hu) és a Sokszínűség Oktatási Munkacsoportnak (sokszinusegoktatas.hu), hogy más szervezetekkel és szakemberekkel együttműködve elérjük, hogy a megfelelő segítség eljusson országszerte minden iskolába, minden diák számára, akinek támogatásra van szüksége. Jelenleg egy olyan projekt megvalósításán is dolgozunk, amelynek célja a nemi alapú erőszak LMBTQI áldozatainak támogatása, és ennek keretében az iskolai erőszakkal, annak hatásaival rendszeresen találkozó iskolapszichológusokkal és iskolai szociális munkásokkal működünk együtt.

Örülünk, hogy vannak a munkánkat támogató, segítő tanárok és diákok. Ahogyan egy diák fogalmazott 2018-ban készített interjúnkban: „Az nem megoldás, ha láthatatlan marad az ember. Az nem fogja megoldani a problémáit, ha valaki hagyja, hogy ő legyen az áldozat, és elfogadja azt, hogy neki ezt az életet szánták. Mert van más út és van segítség.” A Lelkisegély és Információs Szolgálatunkhoz, illetve a Jogsegélyszolgálatunkhoz forduló diákok és tanárok beszámolóiból látjuk: a másokért és magukért kiálló fiatalokban és tanáraikban mennyi erő és remény van. A kutatásban való részvételre való felhívásunkat sok tucatnyi diák és tanár terjesztette országszerte. Abban a transz diákban, aki 14 évesen megbeszéli a tanáraival és az igazgatójával, hogy milyen néven szólítsák, abban a meleg középiskolásban, aki az iskolájában klubot hoz létre LMBTQI diákok és támogatóik számára, nagyon nagy erő van – és mindannyiunk feladata támogatni őket, akik gyakran egyedül állják a sarat az iskolai közegben, és akik elérik, hogy az utánuk következőknek már könnyebb legyen. Mindenkinek köszönjük ezt a munkát!

Sándor Bea
Budapest, 2019. március

ÖSSZEFOGLALÓ

A kutatásban résztvevő **919 13 és 21 év közötti diák** online kérdőívet töltött ki a 2016/2017-es iskolaév tapasztalatairól. A kérdőív felmérte, hányan találkoztak közülük előítéletes iskolai zaklatással és bántalmazással; ugyanakkor kitért arra is, hogy mennyire érzik magukat kényelmesen és biztonságban az iskolájukban, és milyen tényezők segítik az olyan befogadó iskolai környezet kialakítását, amely minden diák számára ténylegesen biztosítja az oktatáshoz való egyenlő hozzáférést.

Az LMBTQI diákok nagy többsége (82%) jelezte, hogy érte **szóbeli zaklatás** az elmúlt évben; leggyakrabban a szexuális irányultságuk vagy a nemi önkifejezésük miatti verbális zaklatásról számoltak be. Csaknem kétharmadukat (64%) zaklatták verbálisan a szexuális irányultsága miatt, 56%-ukat érte szóbeli zaklatás a nemi önkifejezése miatt.

Az LMBTQI diákok 22%-át érte az iskolában **fizikai zaklatás** (pl. meglökték, megrángatták, leköpték) a szexuális irányultsága miatt. A nemi identitásuk, illetve nemük kifejezése miatt 18 illetve 19%-ukat érte fizikai zaklatás.

Az LMBTQI diákok 13%-át érte az iskolában **fizikai bántalmazás** szexuális irányultsága, 10%-át pedig nemi identitása vagy nemi önkifejezése miatt: megütötték, megrúgták vagy valamilyen tárggyal megsebesítették őket.

Az iskolákban megjelennek más **zaklatási formák** is: többek között a kiközösítés, a pletykák terjesztése, a szexuális zaklatás vagy az elektronikus / internetes zaklatás. Az LMBTQI diákok túlnyomó többsége megélte a szociális zaklatás két legelterjedtebb formáját: a szándékos kirekesztést, vala-

mint azt, hogy pletykák vagy rágalmazás céltáblájává váltak. 80%-ukról terjesztettek rosszindulatú pletykát; 78%-uk érte meg, hogy diáktársai szándékosan kiközösítik vagy kirekesztik; Internetes zaklatást 28%-uk tapasztalt az elmúlt tanévben. Szexuális zaklatás (például nem kívánt érintések vagy szexuális tartalmú megjegyzések) 40%-ukat érte a tanév során. 30%-uktól loptak el valamilyen tárgyat, vagy rongálták meg személyes dolgaikat szándékosan.

A diákok nem minden esetben tesznek **bejelentést** az őket érő abúzusról, bántalmazásról. Az LMBTQI diákok kétharmada (66%) soha nem tett bejelentést az iskolájában az őt ért zaklatásról vagy bántalmazásról. A bejelentést nem tevő LMBTQI fiatalok 52%-a nem akarta, hogy a tanárai vagy a családja megtudja róla, hogy leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és/vagy interszex; felük (50%) nem bízott benne, hogy a tanárai bármit tennének az érdekében.

A bejelentésre a leggyakoribb **tanári reakció** (52%) az volt, hogy a tanár azt mondta a zaklatás vagy bántalmazás áldozatának, hogy ne foglalkozzon a problémával. A diákok 44%-ának tapasztalata, hogy a pedagógus beszélt az elkövetővel és próbálta meggyőzni, hogy vessen véget a zaklatásnak. 32%-uk azonban azt jelezte, hogy a pedagógus nem tett semmit a probléma megoldása érdekében.

Az, ha valaki gyakrabban vált áldozattá az LMBTQI diákok közül, összefüggött a gyengébb **tanulmányi eredményekkel**. Azok a diákok, akiket rendszeresen zaklatnak vagy bántalmaznak, megpróbálhatják úgy elkerülni ezeket a fájdalmas helyzeteket, hogy nem mennek be az iskolába, és emiatt nagyobb valószínűséggel romlanak a tanulmányi

eredményeik vagy morzsolódnak le az iskolából, mint azok, akiket nem bántanak ilyen gyakran. Több mint kétszer akkora valószínűséggel hiányoztak az utolsó hónapban azok, akiket gyakrabban ért szóbeli zaklatás szexuális irányultságuk vagy nemi önkifejezésük miatt (41, illetve 42%), mint azok, akiket ritkábban (mindkét fajta zaklatás esetében 17%).

Azok a diákok, akiket zaklattak vagy bántalmaztak a szexuális irányultságuk vagy a nemi identitásuk vagy önkifejezésük miatt, kisebb mértékben **éreztek az iskola részének magukat**, mint azok, akik kevesebb inzultusnak voltak kitéve. Azoknak a fiataloknak, akik kevesebb szóbeli bántalmazást szenvedtek el (soha vagy ritkán) az említett okok miatt, 61%-a inkább jó kapcsolatban érezte magát az iskolájával, míg a gyakrabban (időnként, gyakran vagy nagyon gyakran) szóbeli zaklatásnak kitett diákoknak csak 38%-áról mondható el ugyanez.

Azok, akiket gyakrabban ért szóbeli zaklatás a szexuális irányultságuk vagy a nemi önkifejezésük miatt (időnként, gyakran vagy nagyon gyakran), mintegy másfélszer nagyobb valószínűséggel számoltak be több **depressziós tünetről**, mint azok, akiket kevesebbet bántottak (soha vagy ritkán): 65% a 39%-kal szemben a szexuális irányultság esetében, és 64% a 38%-kal szemben a nemi önkifejezés esetében.

A nemi önkifejezésük vagy a szexuális irányultságuk miatt zaklatást vagy bántalmazást gyakran elszenvedő LMBTQI diákoknak alacsonyabb az **önbecsülésük** is. Azok, akiket gyakrabban ért szóbeli zaklatás (időnként, gyakran vagy nagyon gyakran), alacsonyabb eredményt értek el az önbecsülés-skálán, mint azok, akik kevesebb szóbeli zaklatásnak voltak kitéve.

A **támogató felnőttek** iskolai jelenléte, illetve valamilyen **LMBTQI vonatkozású téma pozitív megjelenése a tanórákon** közvetlen kapcsolatban áll azzal, hogy az LMBTQI diákok mennyire érzik jól magukat az iskolájukban. Azok a tanulók, aki több támogató tanárral vagy más iskolai dolgozóval találkoztak, illetve akiknek az iskolájában tanórákon pozitív kontextusban esett szó LMBTQI emberekről, nagyobb arányban számoltak be arról, hogy a diákság általánosságban elfogadóan viszonyul az LMBTQI emberekhez; nagyobb arányban érezték magukat az iskolai közösség részének; kevesebbszer hiányoztak az iskolából azért, mert nem érezték biztonságban magukat; és kevesebben érezték azt, hogy nincsenek biztonságban a szexuális irányultságuk, a nemi identitásuk vagy a nemi önkifejezésük miatt.

A **zaklatás- és bántalmazás-ellenes iskolai szabályzatok** alapvető fontosságára utal, hogy azok a diákok, akiknek az iskolájában rendelkezésre áll ilyen szabályzat, nagyobb arányban jelezték, hogy a tanárok közbeavatkoztak, ha homofób vagy transzfób megjegyzés hangzott el az iskolában; nagyobb arányban jelentették a tanároknak és más iskolai dolgozóknak, ha zaklatás vagy bántalmazás érte őket; és nagyobb arányban jelezték, hogy a pedagógusok és/vagy más iskolai dolgozók hatékonyan kezelték a zaklatási vagy bántalmazásos ügyeket.

Több kérdésblokk után lehetővé tettük a válaszadó leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és/vagy interszex diákok számára, hogy tapasztalataikról egy-egy szabadszöveges mezőben részletesebben is beszámoljanak. Az általuk írtakból a kutatásról szóló összefoglalóban kék színnel idézünk.

TÁBLÁZATOK ÉS ÁBRÁK LISTÁJA

Táblázatok

- 1.1 táblázat: *A minta jellemzői*
- 1.2 táblázat: *Az iskolák jellemzői*
- 1.3 táblázat: *Megyei megoszlás*
- 2.1 táblázat: *LMBTQI témák pozitív megjelenése tanórákon*
- 2.2. táblázat: *Zaklatás- és bántalmazás-ellenes szabályzatok*

Ábrák

- 1.1 ábra: *Az LMBTQI diákok iskolai biztonságérzete*
- 1.2 ábra: *Az iskola egyes területeinek elkerülése*
- 1.3 ábra: *LMBTQI tanulók hiányzásai az utolsó hónapban a biztonság hiánya miatt*
- 1.4 ábra: *Homofób és transzfób megjegyzések gyakorisága az iskolában*
- 1.5 ábra: *Hány diák tesz homofób megjegyzéseket az iskolában?*
- 1.6 ábra: *Tanárok és más iskolai dolgozók homofób megjegyzéseinek gyakorisága*
- 1.7 ábra: *Mennyire zavarja vagy bántja az LMBTQI diákokat, amikor a „buzi” vagy „köcsög” szót szitokszóként használják*
- 1.8 ábra: *A tanárok vagy más iskolai dolgozók jelenlétében zajló homofób megjegyzések gyakorisága*
- 1.9 ábra: *Tanárok és diáktársak közbelépésének gyakorisága homofób megjegyzések esetén*
- 1.10 ábra: *Hány diák tesz nemiszerep-elvárásokkal kapcsolatos negatív megjegyzéseket*
- 1.11 ábra: *Iskolai dolgozók nemiszerep-elvárásokkal kapcsolatos negatív megjegyzései*
- 1.12 ábra: *Tanárok és diáktársak közbelépésének gyakorisága nemiszerep-elvárásokkal kapcsolatos negatív megjegyzések esetén*
- 1.13 ábra: *Más negatív megjegyzések gyakorisága az iskolában*
- 1.14 ábra: *A szóbeli zaklatás gyakorisága az elmúlt tanévben*
- 1.15 ábra: *A fizikai zaklatás gyakorisága az elmúlt tanévben*
- 1.16 ábra: *A fizikai bántalmazás gyakorisága az elmúlt tanévben*
- 1.17. ábra: *A zaklatás egyéb formáinak gyakorisága az iskolában az elmúlt tanévben*
- 1.18. ábra: *Bejelentés gyakorisága zaklatás vagy bántalmazás esetén*
- 1.19. ábra: *A bejelentés elmaradásának okai (a bejelentést nem minden alkalommal tevő diákok százalékos aránya)*
- 1.20. ábra: *A bejelentésre adott válasz hatékonysága*

- 1.21. ábra: Az iskolai dolgozók válasza a legutolsó bejelentésre
- 1.22 ábra: Milyen gyakran beszélt családtag iskolai dolgozókkal amiatt, hogy egy diákot zaklatás vagy fizikai bántalmazás ért az iskolában
- 1.23 ábra: Az LMBTQI diákok továbbtanulási tervei (tervezett legmagasabb iskolai végzettség)
- 1.24 ábra: A továbbtanulási tervek és a szóbeli zaklatás tapasztalatok korrelációja
- 1.25 ábra: Az iskolai teljesítmény és az áldozattá válás korrelációja (a 4-es és 5-ös osztályzatokat kapó tanulók százalékos aránya)
- 1.26 ábra: Az iskolai hiányzás és a szóbeli zaklatás súlyosságának korrelációja (az utolsó hónapban legalább egy napot hiányzó diákok százalékos aránya)
- 1.27 ábra: Az odatartozás érzése és a szóbeli zaklatás korrelációja (az átlagosnál magasabb odatartozás-érzésről beszámoló diákok százalékos aránya)
- 1.28 ábra: A depresszió és a szóbeli zaklatás korrelációja (az átlagosnál magasabb depresszióról beszámoló diákok százalékos aránya)
- 1.29 ábra: Az önbecsülés és a szóbeli zaklatás korrelációja (az átlagosnál magasabb önbecsülésről beszámoló diákok százalékos aránya)
- 2.1 ábra: Diáktársak elfogadó volta
- 2.2 ábra: LMBTQI fiataloknak szóló programok elérhetősége, részvétel
- 2.3 ábra: Más LMBTQI diákok száma az iskolában
- 2.4 ábra: Támogató tanárok jelenléte az iskolában
- 2.5 ábra: Beszélgetés az iskolában dolgozókkal LMBTQI témákról
- 2.6 ábra: Segítő beszélgetések
- 2.7 ábra: (Pozitív vagy negatív) LMBTQI tartalmak az iskolai tanórákon
- 2.8 ábra: Mennyire volna kényelmes LMBTQI témáról beszélni az osztályban
- 2.9 ábra: Diákok hozzáférése LMBTQI témákkal kapcsolatos oktatási anyagokhoz
- 2.10 ábra: LMBTQI közösséggel kapcsolatos óra, foglalkozás
- 2.11 ábra: Bullying- vagy zaklatásellenes program / óra az iskolában
- 2.12 ábra: A támogató tanárok / más iskolai dolgozók jelenléte és az iskolával kapcsolatos érzések korrelációja
- 2.13 ábra: A diákok jólléte és a támogató tanárok jelenlétének korrelációja
- 2.14 ábra: Az LMBTQI témákkal kapcsolatos pozitív tartalmak és az iskolával kapcsolatos érzések korrelációja
- 2.15 ábra: Iskolai zaklatásellenes szabályzat és az LMBTQI-ellenes incidensekre adott válaszok korrelációja

MÓDSZEREK ÉS MINTAVÉTEL

A kutatásban résztvevő 13 és 21 év közötti diákok online kérdőívet töltöttek ki a 2016/2017-es iskolaév tapasztalatairól. A kérdőív felmérte, hányan találtak közülük előítéletes megjegyzésekkel, hátrányos megkülönböztetéssel és/vagy zaklatással; ugyanakkor kitért arra is, hogy mennyire érzik magukat kényelmesen és biztonságban az iskolájukban, ahol életük jelentős részét töltik. Válaszaikban a diákok beszámoltak a tanulójaikkal kapcsolatos tapasztalatokról, arról, hogy mennyire vesznek részt a tanórákon kívüli iskolai programokban, és arról is, hogy mennyire érzik támogatónak az iskolai környezetet.

A felmérésben azok a fiatalok vehettek részt, akik betöltötték 13. évüket, a 2016-2017-es tanévben általános iskolába vagy középiskolába jártak, és leszbikusként, melegként, biszexuálisként vagy heteroszexuálistól eltérő szexuális irányultságúként (pl. queerként) határozták meg magukat, vagy akiknek nemi identitása nincs összhangban születéskor meghatározott nemükkel. Az adatgyűjtés 2017 júniusa és szeptembere között történt. A kutatásban való részvételre felhívó hirdetéseink elsősorban a közösségimédia-oldalokon keresztül jutottak el a diákokhoz, de plakátokat is

kihelyeztünk forgalmas szórakozóhelyeken, diákok által látogatott eseményeken, fesztiválokon, és tanárok, iskolai igazgatók segítségét is kértük, hogy terjesszék diákjaik között a kérdőív elérhetőségét. A kérdőív jellegéből, részletességéből adódóan igen terjedelmes volt: a diákok elkötelezettségét mutatja, hogy legalább 30-50 percet töltöttek a válaszadással.

A kérdőív kitöltésébe 2798-an kezdtek, a mintába végül 919 13 és 21 év közötti tanuló került bele²; Magyarország minden megyéjéből és Budapest minden kerületéből részt vettek diákok a kutatásban. Az 1.1-es táblázat a mintába bekerülők demográfiai jellemzőit mutatja be. A tanulók több mint fele (57%) nőként azonosította magát, ugyancsak 57%-uk meleg vagy leszbikus, és legtöbbször (74%) 14 és 18 év közötti volt. Nemzetiségét illetően a válaszadók 95%-a a magyar, 2%-a a roma nemzetiséget jelölte meg, kisebb számban (0,1 és 1% között) jelöltek meg egyéb nemzetiségeket (szerb, horvát, szlovák, német, román, kínai stb). Az 1.2-es táblázat a résztvevők iskoláinak jellemzőit foglalja össze, az 1.3-as pedig az iskolák területi eloszlását megjelelték.

.....

2 A jelentős eltérés oka, hogy a demográfiai adatokra vonatkozó kérdések a kérdőív végén szerepeltek, és nem elemeztük azok válaszait, akik ezekhez nem jutottak el vagy nem válaszoltak rájuk. Nem kerültek be a mintába a 21 évesnél idősebb és a nem LGBTQI válaszadók sem.

1.1 TÁBLÁZAT: A MINTA JELLEMZŐI

Szexuális irányultság (n = 919)

meleg vagy leszbikus	57%
biszexuális vagy pánszexuális	33%
más szexuális orientációjú (pl. queer, bizonytalan)	10%

Nem (n = 919)

nő	57%
férfi	33%
transznemű	7%
interszexuális	0,2%
egyéb (pl. genderqueer, nembináris)	10%

Életkor (n = 919)

13	2,5%
14	8%
15	14,5%
16	19%
17	23%
18	17%
19	10%
20	5%
21	1%

Átlagéletkor (n = 919) 16,7 év

1.2 TÁBLÁZAT: AZ ISKOLÁK JELLEMZŐI

Iskolatípus

Általános iskola	13%
4 osztályos gimnázium	32%
6 osztályos gimnázium	12%
8 osztályos gimnázium	8%
Szakgimnázium	28%
Szakközépiskola	7%

Iskolatípus fenntartó szerint

Állami fenntartású iskola	77%
Egyházi iskola	15%
Alapítványi vagy magániskola	8%

Iskola mérete

Kevesebb mint 200 tanuló	6%
201 és 500 között	38%
501 és 1000 között	45%
1001 és 1500 között	8%
1500-nál több tanuló	3%

Hol található az iskola

Budapesten és agglomerációjában	33%
Nagyvárosban (100.000 lakos felett)	20%
Városban	42%
Faluban vagy községben	5%

1.3 TÁBLÁZAT: MEGYEI MEGOSZLÁS

Budapest	28%
Bács-Kiskun	5%
Baranya	3%
Békés	3%
Borsod-Abaúj-Zemplén	5%
Csongrád	5%
Fejér	3%
Győr-Moson-Sopron	4%
Hajdú-Bihar	5%
Heves	3%
Jász-Nagykun-Szolnok	2%

Komárom-Esztergom	4%
Nógrád	1%
Pest	7%
Somogy	2%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	3%
Tolna	2%
Vas	2%
Veszprém	3%
Zala	2%
Nincs adat	8%

Korlátok

A kutatás jellegéből adódóan nem tud reprezentatív lenni, mivel a célpopulációt alkotó LGBTQI fiatalok demográfiai összetétele nem ismert. Ugyanakkor a kérdőívet széles körben terjesztettük LGBTQI fiatalokat célzó közösségi-média-felületeken, és célzott Facebook-hirdetéseket is alkalmaztunk, hogy a lehető legtágabb körhöz eljusson. Szándékunk az volt, hogy azokat az LGBTQI diákokat is elérjük, akik nem kapcsolódnak az LGBTQI közösséghez, nem járnak LGBTQI programokra, rendezvényekre. A célzott hirdetések ugyanakkor leginkább azokhoz juthattak el, akiknek a Facebook-profilja tartalmazott valamilyen jelzést arra vonatkozóan, hogy LGBTQI diákról van szó. Azokhoz az LGBTQI fiatalokhoz viszont, akik számára nem komfortos kifejezni LGBTQI identitásukat, kisebb eséllyel juthatott el a felmérésről szóló hirdetés. Így azok az LGBTQI fiatalok, akik a leginkább elszigeteltek, akik nem kapcsolódnak a közösséghez, nincs hozzáférésük LGBTQI online forrásokhoz és támogatáshoz, illetve egyáltalán nem szeretnék magukat LGBTQI-ként azonosítani a Facebook felületén, alulreprezentáltak lehetnek a mintában.

Az adatokból szintén nem tudunk következtetni az olyan diákok tapasztalataira, akik létesítenek szexuális kapcsolatot velük azonos neműekkel, vagy éreznek vonzalmat azonos neműek iránt, de nem azonosítják magukat LMB-ként. Ők szintén elszigeteltebbek lehetnek: sokan közülük nem ismerik a számukra elérhető támogató szolgáltatásokat, programokat, vagy félnek igénybe venni ezeket. Azok is fokozottan elszigeteltek lehetnek, akiknek a nemi identitása nem egyezik meg a születési nemével, de nem azonosítják magukat transzneműként, és nincs hozzáférésük azokhoz a platformokhoz, amelyek segítségével a kérdőívet terjesztettük.

A felmérés csak azoknak az LGBTQI diákoknak a tapasztalatait tükrözi, akik a 2016/17-es tanévben általános iskolába vagy középiskolába jártak. A felmérésben elemzett adatok egy időpontból származnak, így nem tudunk oksági viszonyokra következtetni. Azt mondhatjuk például, hogy van kapcsolat a támogató iskolai dolgozók száma és a diákok tanulmányi eredményei között, de nem tudhatjuk, hogy az egyikből következik-e a másik.

A korlátok ellenére azt mondhatjuk, hogy minden tőlünk telhetőt megtettünk a lehető legnagyobb számú fiatal elérése érdekében, és sikeresen értük el az LGBTQI diákok széles rétegét.

1. RÉSZ: AZ LMBTQI DIÁKOK ISKOLAI TAPASZTALATAI

BIZTONSÁG

Általános biztonságérzet az iskolában

Az LMBTQI diákok számára az iskola veszélyes terep lehet: az iskola számtalan pozitív szocializációs lehetőséget teremt, de ha valakit zaklatás vagy bántalmazás ér, akkor is a naponta meg kell ott állnia a helyét. A felmérésben résztvevőket megkérdeztük, hogy az elmúlt tanévben előfordult-e, hogy nem érezték magukat biztonságban valamely személyes tulajdonságuk, például a szexuális irányultságuk, a nemük vagy a nemi önkifejezésük, esetleg testalkatuk, testsúlyuk miatt. Ahogy az 1.1. ábrán láthatjuk, az LMBTQI diákok leggyakrabban a szexuális irányultságuk, illetve a nemi önkifejezésük miatt érezték úgy, hogy a zaklatás vagy bántalmazás veszélye fenyegeti őket: 52%-uk a szexuális irányultsága miatt, 37%-uk a nemi önkifejezése miatt, és 27%-uk a testalkata vagy a testsúlya miatt nem érezte magát biztonságban.

Ha egy diák feszélyezve vagy fenyegetve érzi magát az iskolában, előfordulhat, hogy megpróbálja elkerülni azokat a helyeket és tevékenységeket, ahol a legtöbb elutasítást tapasztalja – esetleg egészében az iskolát. Az ellenséges iskolai légkör gátolhatja az LMBTQI diákok részvételét az iskolai közösségben. Az 1.2. ábrán látható, hogy a válaszadó LMBTQI diákok egyharmada (33%) próbálja elkerülni, ha teheti, a folyosókat és a lépcsőket, csaknem ugyanennyien (31%) kerülnek el a mosdókat, 27%-uk pedig a sportolás lehetőségétől van elzárva, mert megpróbálja elkerülni a testnevelésórákat.

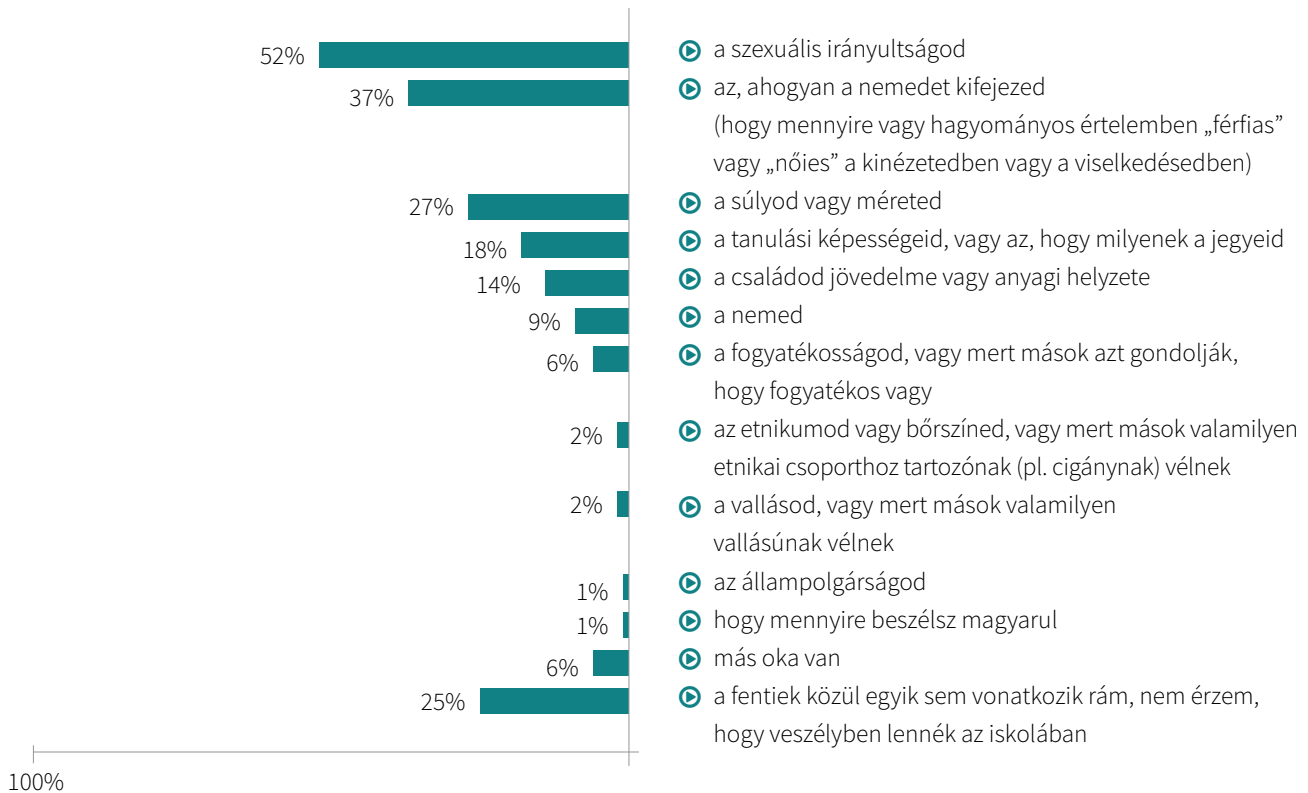
Az LMBTQI diákok gyakran bizonyos (nem tanításhoz kapcsolódó) iskolai eseményektől is távol maradhatnak, ha azt tapasztalják, hogy számukra kellemetlen, nem biztonságos helyzetbe kerülhetnek. A tanulók többségével (68%) előfordult, hogy a biztonságérzet hiánya miatt távol maradt egy-egy iskolai rendezvényről (buliról, iskolai gyűlésről); 25%-uk gyakran, és további 19%-uk időnként tette ezt. A transznemű válaszadók még nagyobb hányada, 37%-a marad távol gyakran vagy nagyon gyakran iskolai rendezvényekről. A válaszadók 57%-a nem vett részt legalább egyszer valamilyen tanórán kívüli programon vagy tevékenységben (pl. nem ment el az osztálykirándulásra, délutáni sportkörre, színházba); 19%-uk (a transznemű diákok 28%-a) gyakran vagy nagyon gyakran tett így.

A melegséggel, biszexualitással szemben sokkal több diák elfogadó, a transzneműségről (nem cisznemű identitásokról) pedig általában szó sem esik. Így ezzel kapcsolatban nagyobb az informálatlanság és emiatt sokkal nehezebb felvállalni.

Az, hogy valaki kényelmetlenül vagy egyenesen veszélyeztetve érzi magát az iskolában, könnyen negatív hatással lehet a tanulmányi előmenetelére, különösen akkor, ha emiatt kerüli az iskolát vagy egyes tanórákat. Az LMBTQI fiatalok több mint negyede (26%) jelezte, hogy legalább egy napot hiányzott az utolsó hónapban az iskolából azért, mert nem érezte ott biztonságban magát (1.3-as ábra).

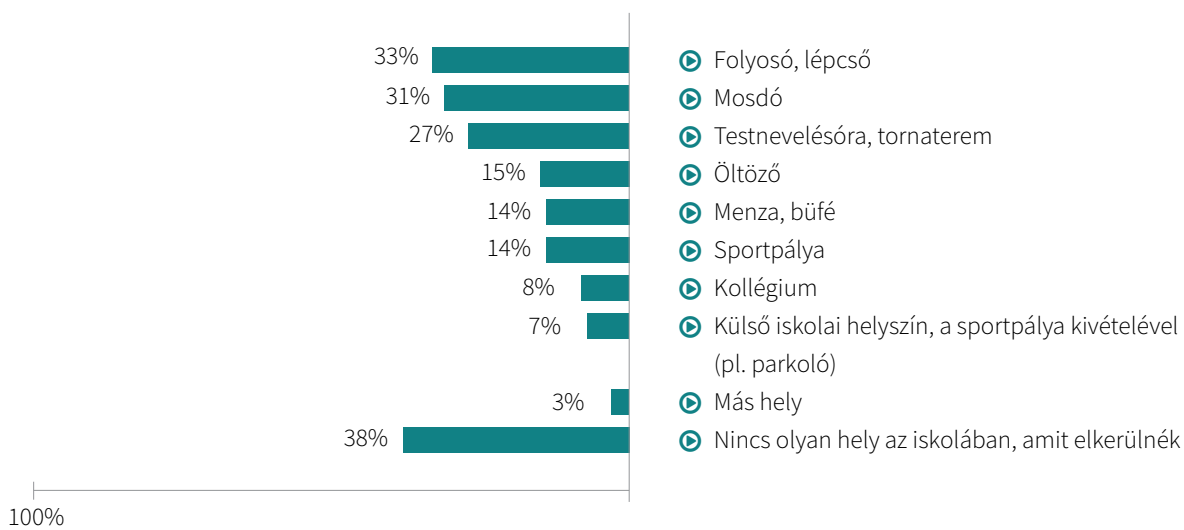
1.1 ÁBRA: AZ LMBTQI DIÁKOK ISKOLAI BIZTONSÁGÉRZETE

Mi az, ami miatt nem érzed biztonságban magad az iskolában?

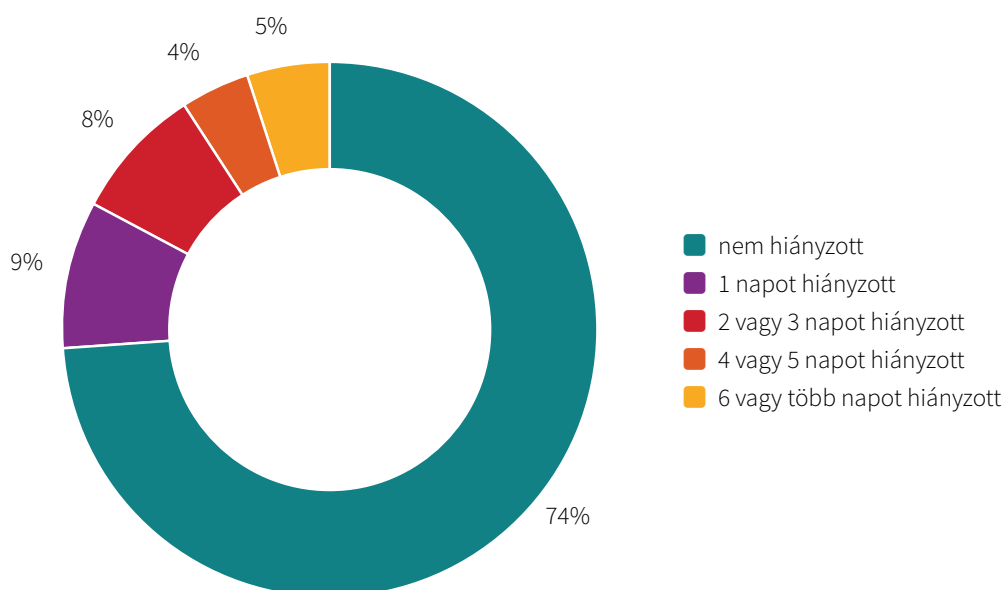

1.2 ÁBRA: AZ ISKOLA EGYES TERÜLETEINEK ELKERÜLÉSE

Előfordul-e, hogy elkerülsz az alábbi helyeket, mert kényelmetlenül érzed magad, vagy nem érzed biztonságban magad?

1.3 ÁBRA: LMBTQI TANULÓK HIÁNYZÁSAI AZ UTOLSÓ HÓNAPBAN A BIZTONSÁG HIÁNYA MIATT

ELŐÍTÉLETES MEGJEGYZÉSEK

A homofób, transzfób, szexista, rasszista és egyéb típusú előítéletes nyelvezet ellenséges iskolai környezetet teremt minden diák számára. Az LMBTQI diákokat megkérdeztük az LMBTQI-ellenes és más típusú előítéletes megjegyzésekkel kapcsolatos tapasztalataikról is.

Homofób megjegyzések (pl. „buzi”, „leszbi”, „köcsög” negatív szöveggörnyezetben). Ahogy az 1.4. ábrán látható, az LMBTQI diákok 96%-a hallott több-kevesebb rendszerességgel ilyen megjegyzéseket az iskolában. Több mint felük (51%) tapasztalta ezt gyakran vagy nagyon gyakran. E tekintetben jelentős eltérés mutatkozik a lakóhelyük mérete és az egyes iskolatípusok között is:

- Budapesten a diákok 44%-a hall ilyen megjegyzéseket gyakran vagy nagyon gyakran, a 100.000-nél több lakosú nagyvárosokban a válaszadók 48%-a, az ennél kisebb városokban lakók 55%-a, a kisvárosi vagy falusi iskolába járók 80%a;
- a gimnáziumokban a diákok 44%-a, a szakgimnáziumba járók 50%-a, a szakközépiskolába járó diákok 67%-a hallott a tanév során gyakran vagy nagyon gyakran homofób megjegyzéseket.

Azokat a diákokat, akik hallottak homofób megjegyzéseket, megkérdeztük arról is, hogy mennyire elterjedt ez a

viselkedés az iskolatársak körében. A homofób megjegyzésekről beszámoló LMBTQI diákok negyede (25%) jelezte, hogy a legtöbb társuk tesz ilyen megnyilatkozásokat (1.5. ábra). Ráadásul több mint kétharmaduk (70%) tapasztalt már ilyen tanárok vagy más iskolai dolgozók részéről is (1.6. ábra).

Az iskolában lépten-nyomon hallott becsmérlő kifejezések nyilvánvalóan rossz hatással vannak a diákokra. A válaszadó diákok 73%-a jelezte, hogy az ilyen kifejezések zavarják (44%-ukat „elégge” vagy „nagyon” zavarják).

Azoktól, akik hallottak homofób megjegyzéseket, megkérdeztük azt is, hogy ezekben az esetekben milyen gyakran volt jelen tanár vagy más iskolai dolgozó, és ők hány esetben tettek bármilyen lépést annak érdekében, hogy az illető ne beszéljen így. Ahogy az 1.8. ábrán látható, leginkább olyankor hangzottak el homofób megnyilatkozások, amikor nem volt jelen tanár; csak a válaszadók 20%-a jelezte, hogy mindig vagy gyakran jelen volt ilyenkor iskolai dolgozó. A tanárok és más iskolai dolgozók azonban leggyakrabban nem avatkoztak közbe akkor sem, ha jelen voltak. A diákok 26%-a tapasztalta, hogy a tanárok mindig vagy a legtöbb esetben közbeléptek, ugyanakkor 35%-uk tapasztalata szerint soha nem tettek így (1.9. ábra).

A tanárok és más iskolai dolgozók feladata, hogy gátat szabjanak az iskolai előítéletes beszédnek. Ugyanakkor a diáktársak is közbeléphetnek, amikor előítéletes megnyilatkozások hangzanak el, különösen akkor, ha tanár nincs jelen. Az ő beavatkozásra való hajlandóságuk fontos indikátora az iskolai légkörnek. Ám a résztvevőknek csak a 15%-a számolt be arról, hogy a társai mindig vagy az esetek többségében közbelépnek, ha homofób, becsmérlő kifejezések hangzanak el, 51%-uk pedig azt tapasztalta, hogy a társaik soha nem lépnek közbe (1.9-es ábra).

Az LMBTQI diákok jelentős része azt éli meg, hogy a homofób és transzfób beszéd igen elterjedt az iskolájában – vagyis egy alapvetően ellenséges közegben kell élnie. Az, hogy az iskolában dolgozók túlságosan ritkán lépnek közbe előítéletes megjegyzések elhangzásakor, azt az üzenetet közvetíti a diákok felé, hogy a homo- és transzfób nyelvezet megengedhető, elfogadott az iskolában. Sok esetben pedig az iskolai dolgozók maguk is legitimálják az ilyen nyelvhasználatot, hiszen a diákok jelentős része (70%-a) tőlük is hallott időnként előítéletes megjegyzéseket.

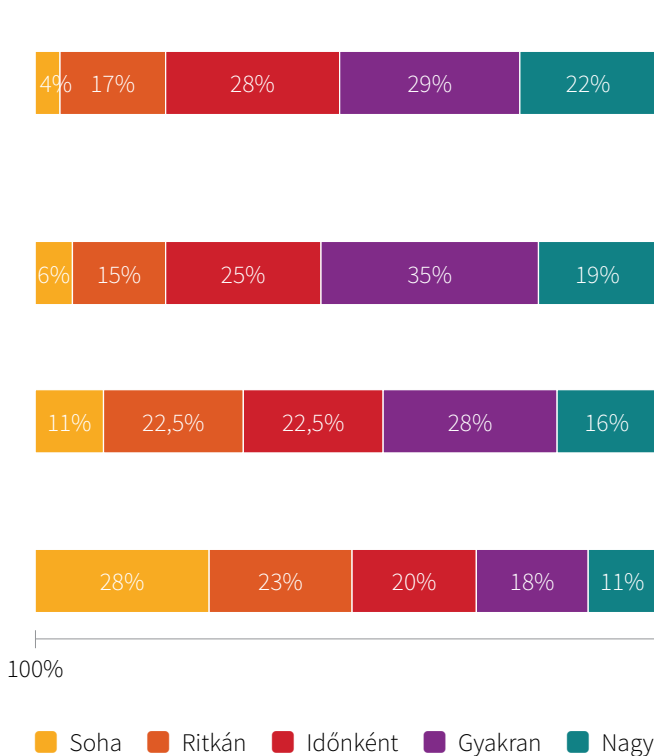
Az egyik tanár szinte állandó jelleggel tesz sértő, szerinte vicces szexista és/vagy homofób megjegyzéseket.

Leginkább viccként közelítik meg, degradáló módon. A homofób megjegyzések is gyakoriak, nem csak a diákok, hanem a tanárok részéről is néha. De a témáról való beszélgetések során (ha valahogy szóba kerül) a tanárok nagy része is homofób, legalábbis ez derül ki. Nem éltem át konkrét verbális/fizikai bántalmazást, de gyakran érzem úgy, hogy csak egy vicc tárgya vagyok, az, hogy valaki a saját neméhez vonzódjon, túl abszurd, és csak nevetni lehet rajta.

Az első gimnáziumomban többször is viccelődtek a melegséggel. Ellenséges légkört teremtettek, ahol buzinak lenni egy vicc, amin 30+ ember előtt lehet nevetni. Szóval talán a tanárok érzékenységét lehetne fokozni, hogy ne kezeljék viccként vagy kínosan az ügyet, és a diákok diszkriminatív viselkedését ne egy legyintéssel intézzék el, hanem valóban foglalkozzanak vele.

Hogyan lehetne ezen a helyzeten javítani? A tanári kar elfogadásával, a téma nyílt felvállalásával, és azzal, ha az LMBTQI emberek bántása súlyosabb következménnyel járna, például nem lehetne úgy dobálni a „buzi” kifejezést, mint a röplabdát tesióran.

1.4 ÁBRA: HOMOFÓB ÉS TRANZFÓB MEGJEGYZÉSEK GYAKORISÁGA AZ ISKOLÁBAN

- ▶ Milyen gyakran hallasz vagy hallottál a tanév során homofób megjegyzéseket az iskolában (pl. „buzi”, „leszbi”, „köcsög” negatív szövegkörnyezetben)?
- ▶ Milyen gyakran hallasz / hallottál arra utaló megjegyzést, hogy egy diák nem viselkedik elég „férfiasan”?
- ▶ Milyen gyakran hallasz / hallottál arra utaló megjegyzést, hogy egy diák nem viselkedik elég „nőiesen”?
- ▶ Milyen gyakran hallasz negatív megjegyzéseket transz emberekről (pl. „aberrált”, „hímnő”) az iskoládban?

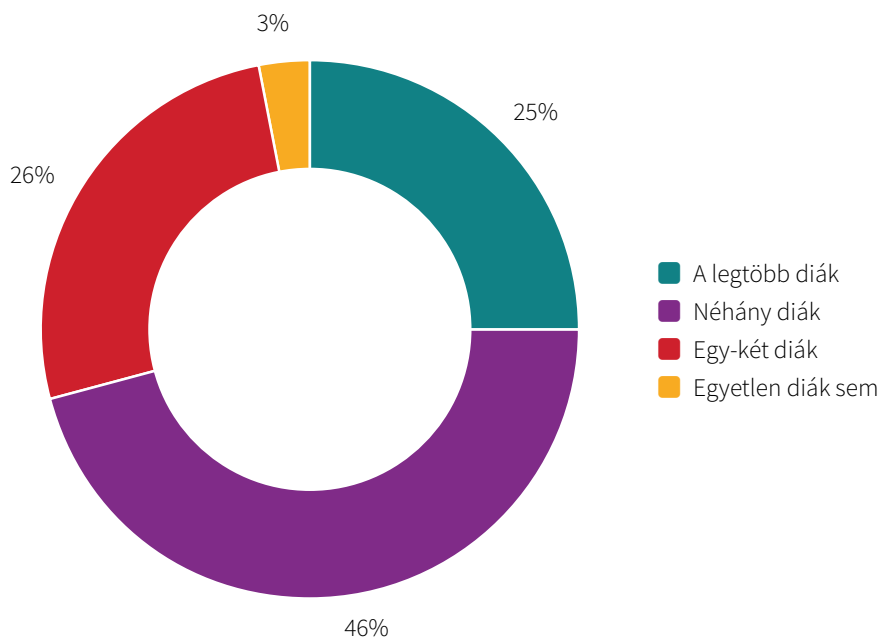
Sok kitöltő beszámolójából kiderül, hogy a kortársak támogatásának milyen fontos szerepe van az életükben még akkor is, vagy különösen akkor, ha máshol nem találkoznak elfogadással.

Az osztálytársaim megdöbbenek ugyan, de nagyon természetesen fogadták. Soha semmilyen negatív megkülönböztetés nem ért a melegségem miatt. Sőt, ha mások az iskolában káromkodásból vagy hülyeségből buzizzák egymást, vagy pl. tárgyakat, akkor nagyon gyakran odaszólnak az osztálytársaim, hogy ne használják ezt a szót, mert számomra

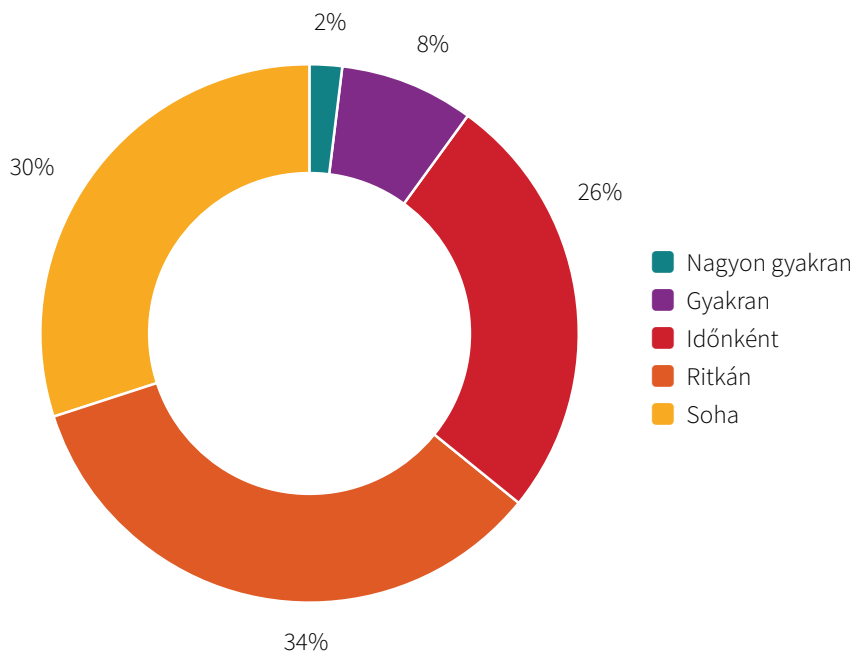
bántó lehet. A tanárok sem homofóbok nálunk, de azt hiszem, lehetőségük sem lenne rá, mert rögtön szólna ilyenkor valamelyik osztálytársam, hogy ne tegyen ilyet.

Számomra nagyon nagy megkönnyebbülés volt, mikor az osztálytársaim mindegyike tudta már, hogy meleg vagyok. Egészen addig sokkal feszültebb voltam, nem tartottam olyan szinten a kapcsolatot sokakkal, mint például most. Viszont azután azt vettem észre, hogy egyáltalán nem zavarja őket, sőt, még talán jobban is bevesznek az osztály életébe.

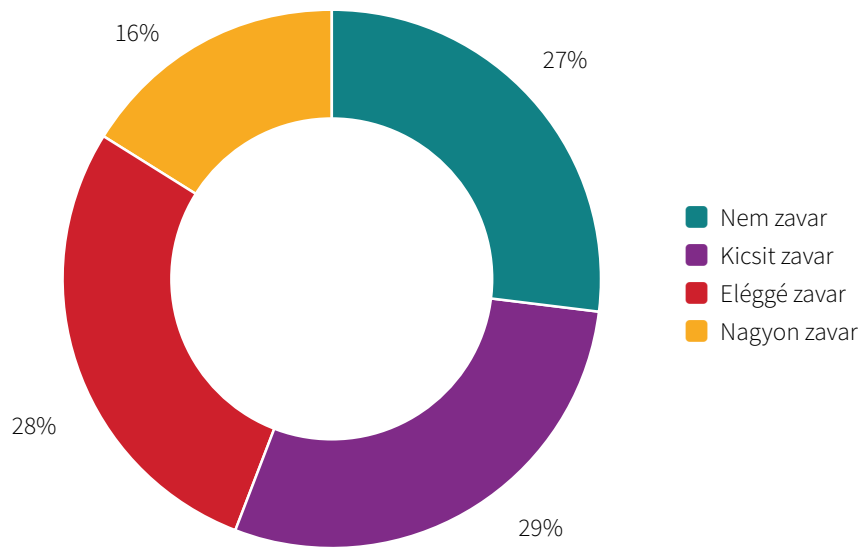
1.5 ÁBRA: HÁNY DIÁK TESZ HOMOFÓB MEGJEGYZÉSEKET AZ ISKOLÁBAN?

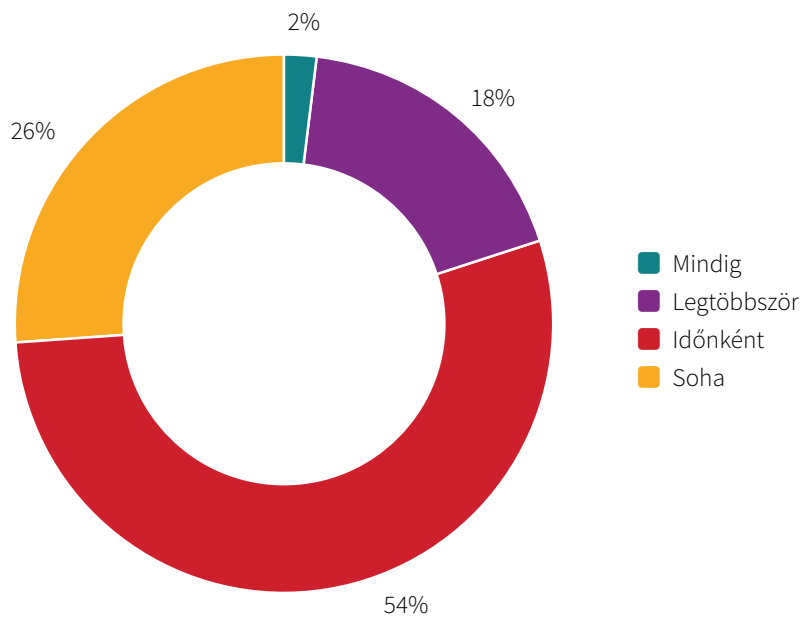
1.6 ÁBRA: TANÁROK ÉS MÁS ISKOLAI DOLGOZÓK HOMOFÓB MEGJEGYZÉSEINEK GYAKORISÁGA

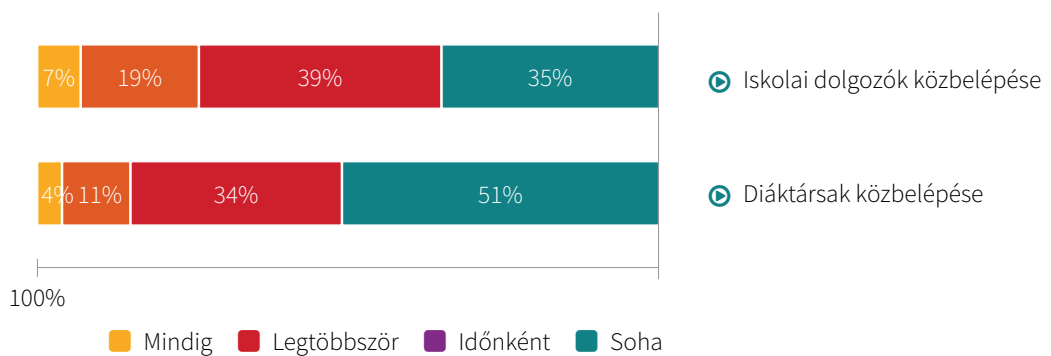
1.7 ÁBRA: MENNYIRE ZAVARJA VAGY BÁNTJA AZ LMBTQI DIÁKOKAT, AMIKOR A „BUZI” VAGY „KÖCSÖG” SZÓT SZITOKSZÓKÉNT HASZNÁLJÁK

1.8 ÁBRA: A TANÁROK VAGY MÁS ISKOLAI DOLGOZÓK JELENLÉTÉBEN ZAJLÓ HOMOFÓB MEGJEGYZÉSEK GYAKORISÁGA

1.9 ÁBRA: TANÁROK ÉS DIÁKTÁRSÁK KÖZBELÉPÉSÉNEK GYAKORISÁGA HOMOFÓB MEGJEGYZÉSEK ESETÉN

A nemi önkifejezésre irányuló becsmérlő vagy bántó megjegyzések

A nemiszerep-normák megsértését a társadalom erősen szankcionálja. Azokat, akik nem tipikus módon fejezik ki önmagukat, nem alkalmazkodnak az uralkodó nemiszerep-elvásárokhoz, gyakran éri kritika, zaklatás vagy akár erőszak. Ezért a diákokat megkérdeztük: hallottak-e negatív megjegyzéseket másoktól arról, hogy valaki nem néz ki vagy nem viselkedik elég „férfiasan” vagy „nőiesen”, illetve arról is, hogy az ilyen megjegyzések mennyire gyakoriak az iskola közegében.

Az eredmények azt mutatják, hogy a nemi önkifejezést minősítő bántó, becsmérlő megjegyzések igen elterjedtek az iskolákban. Az 1.4. ábrán látható: az LGBTI diákok többsége (54%-a) kifejezetten gyakran vagy nagyon gyakran hallotta azt, hogy valaki „nem eléggé férfias”, 44%-a pedig azt, hogy valaki „nem eléggé nőies”. A különbség azt mutatja, hogy a nemiszerep-normáknak megfelelő nemi önkifejezéssel kapcsolatos elvárások a férfiaságot illetően erősebbek, és az ennek megfelelő „rendreutasítás” erőteljesebben megjelenik a fiú tanulók körében, mint a lányok között.

A diákok 25%-ának tapasztalatai szerint csak egy-két diák tesz ilyen megjegyzéseket, 71%-uk szerint viszont ennél többen, 21%-uk tapasztalatai szerint egyenesen a legtöbb diáktársára jellemző (1.10. ábra) ez az attitűd és kifejezése. Az LGBTI fiatalok 74%-a hallott hasonló megjegyzéseket tanároktól is; 16%-uk kifejezetten gyakran vagy nagyon gyakran (1.11. ábra). A homo- és transzfób megjegyzésekre adott reakciókhoz hasonlóan a nemi önkifejezésre vonatkozó negatív tartalmú megjegyzések is többnyire megválaszolatlanul maradtak: a diákoknak csak 12%-a tapasztalta, hogy egy tanár vagy más iskolai dolgozó az esetek többségében közbelépett, s ez az arány a diáktársak esetében is csak 14% (1.12. ábra). Az LGBTI diákok a több mint fele (51%) soha nem tapasztalt tanári közbelépést.

Transznemű emberekkel kapcsolatos negatív megnyilvánulások

Sokan használnak becsmérlő, bántó kifejezéseket transznemű emberekre is: az LGBTI diákok 72%-a tapasztalta ezt, több mint negyedük (29%) pedig gyakran vagy nagyon gyakran hallott ilyen megjegyzéseket (1.4. ábra).

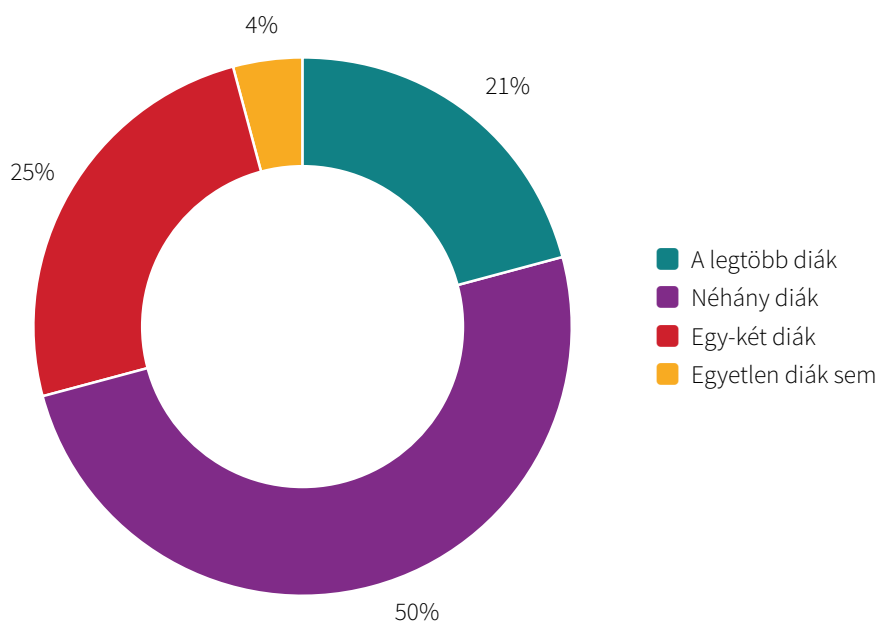
Az LGBTI-ellenes megnyilvánulások elterjedtsége ellenes iskolai légkört teremt minden érintett diák számára. Bármilyen szexuális irányultsággal, nemi identitással, nemi önkifejezéssel kapcsolatos becsmérlő megjegyzés azt jelzi az LGBTI diákok számára, hogy nemkívánatosak, nem elfogadottak az iskolai közösségben, még akkor is, ha a megjegyzés nem konkrétan az adott LGBTI tanuló szexuális irányultságára, nemi identitására és / vagy nemi önkifejezésére vonatkozik.

Más típusú előítéletes megjegyzések

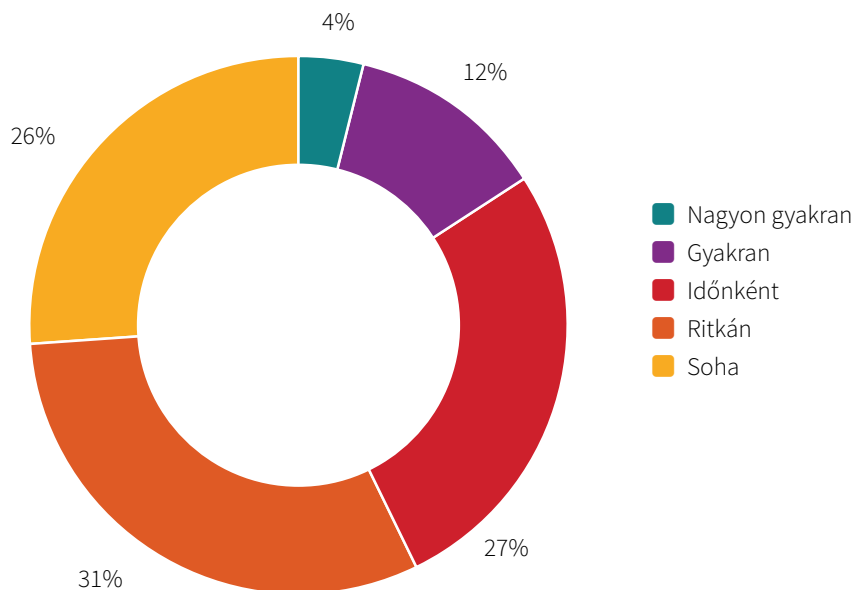
Másféle előítéletek megjelenése is fontos mutatója az iskolai légkörnek. Megkérdeztük a diákokat a rasszista megjegyzésekről (pl. „feka”, „húzottszerű”, „migráns”, „füstös”, „cigó”), a szexista megnyilvánulásokról (pl. ha egy lányt kurvának neveznek, kommentálják a lányok testét, megjelenését, vagy a fiúknál alacsonyabbrendűként beszélnek a lányokról), a fogyatékosra utaló megjegyzésekről (pl. „idióta” vagy „retardált”), illetve a más diákok testalkatára, súlyára, valamint vallására vonatkozó becsmérlésről is. A legtöbb ilyen megnyilvánulás megszokottnak számít az iskolákban (lásd az 1.13. ábrát). A diákok csaknem háromnegyede (74%) gyakran vagy nagyon gyakran hallott szexista megjegyzéseket, több mint kétharmaduk (69%) pedig gyakran vagy nagyon gyakran rasszista megjegyzést. A hasonló megjegyzéseknek való kitettség szinte minden esetben 90% fölött van; csak a valaki vallására vonatkozó megjegyzések esetén kisebb ennél (69%).

Az LGBTI emberekre illetve kisebbségekre leginkább viccként tekintenek; tehát pl. ha egy fiú valamit elront tesztörán, vagy nem viselkedik megfelelően, a tanár (elismert, országosan ismert pedagógus) „buznyáknak” szólítja. Nőel lenes megjegyzések is gyakran elhangzanak. Tanórákon is inkább valami humoros érdekesség, ha valamely általunk tanult személynek „ferde hajlamai” voltak. A diákság körében inkább a semlegesség jellemző LGBTI témában; nem igazán bántanak mást, de nem is állnak ki, ha valakit valamiért mégis bántanak. Nagyon gyakoriak viszont a holokausztt viccek, és eddig szinte csak én szólaltam fel ellenük a diákok körében. Még azok sem csatlakoztak, akik máskülönben sértőnek találják ezeket. Van olyan osztály is, ahol a rossz anyagi helyzetüket kinevetik.

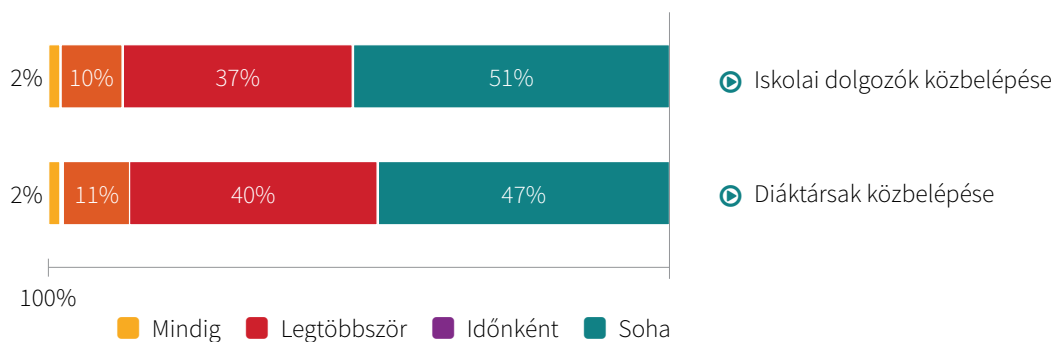
1.10 ÁBRA: HÁNY DIÁK TESZ NEMISZEREK-ELVÁRÁSOKKAL KAPCSOLATOS NEGATÍV MEGJEGYZÉSEKET

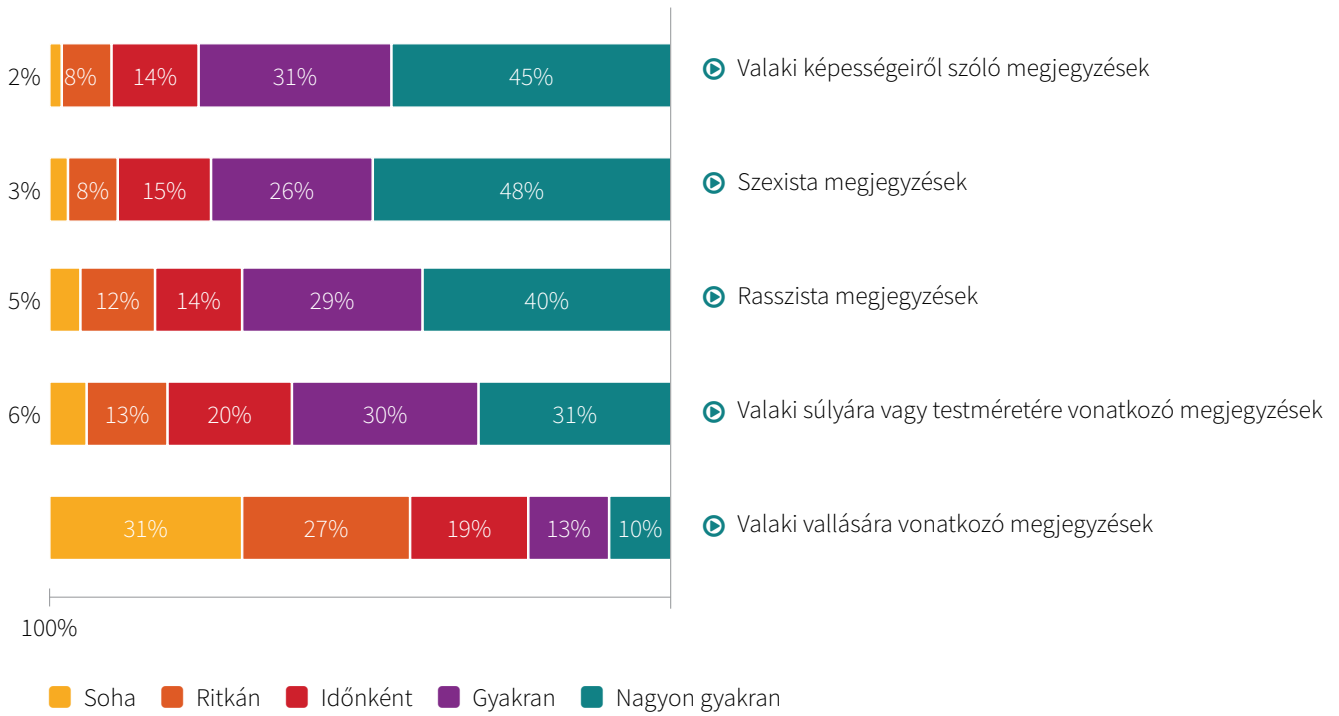
1.11 ÁBRA: ISKOLAI DOLGOZÓK NEMISZEREK-ELVÁRÁSOKKAL KAPCSOLATOS NEGATÍV MEGJEGYZÉSEI

1.12 ÁBRA: TANÁROK ÉS DIÁKTÁRSÁK KÖZBELÉPÉSÉNEK GYAKORISÁGA NEMISZEREK-ELVÁRÁSOKKAL KAPCSOLATOS NEGATÍV MEGJEGYZÉSEK ESETÉN

1.13 ÁBRA: MÁS NEGATÍV MEGJEGYZÉSEK GYAKORISÁGA AZ ISKOLÁBAN

ZAKLATÁS ÉS BÁNTALMAZÁS

Az LMBTQI-ellenes megnyilatkozások is ellenséges környezetet teremtenek, és hozzájárulnak ahhoz, hogy az LMBTQI diákok nem érzik magukat biztonságban az iskolájukban. A személyük ellen irányuló zaklatás vagy bántalmazás megtapasztalása azonban ennél is súlyosabb következményekkel jár az érintett diákokra.

Szóbeli zaklatás

A kutatásban résztvevő LMBTQI diákoktól megkérdeztük, milyen gyakran voltak szóbeli zaklatás (pl. gúnyolódás vagy fenyegetés) célpontjai az elmúlt tanévben kifejezetten olyan személyes tulajdonságuk miatt, mint amilyen a szexuális irányultság, a nemi identitás, a nemi önkifejezés, a fogyatékoság vagy a rassz / etnikai hovatartozás / nemzetiség. Többségük (82%) jelezte, hogy érte szóbeli zaklatás az elmúlt évben; leggyakrabban a szexuális irányultságuk vagy a nemi önkifejezésük miatti verbális zaklatásról számoltak be (lásd az 1.14. ábrát).

Az LMBTQI diákok majdnem kétharmadát (64%) zaklatták verbálisan a szexuális irányultsága miatt; közel egyötödük (19%) ezt gyakran vagy nagyon gyakran megélte. 56%-ukat

érte szóbeli zaklatás a nemi önkifejezése miatt, 18%-ukat zaklatták gyakran vagy nagyon gyakran.

Fizikai zaklatás

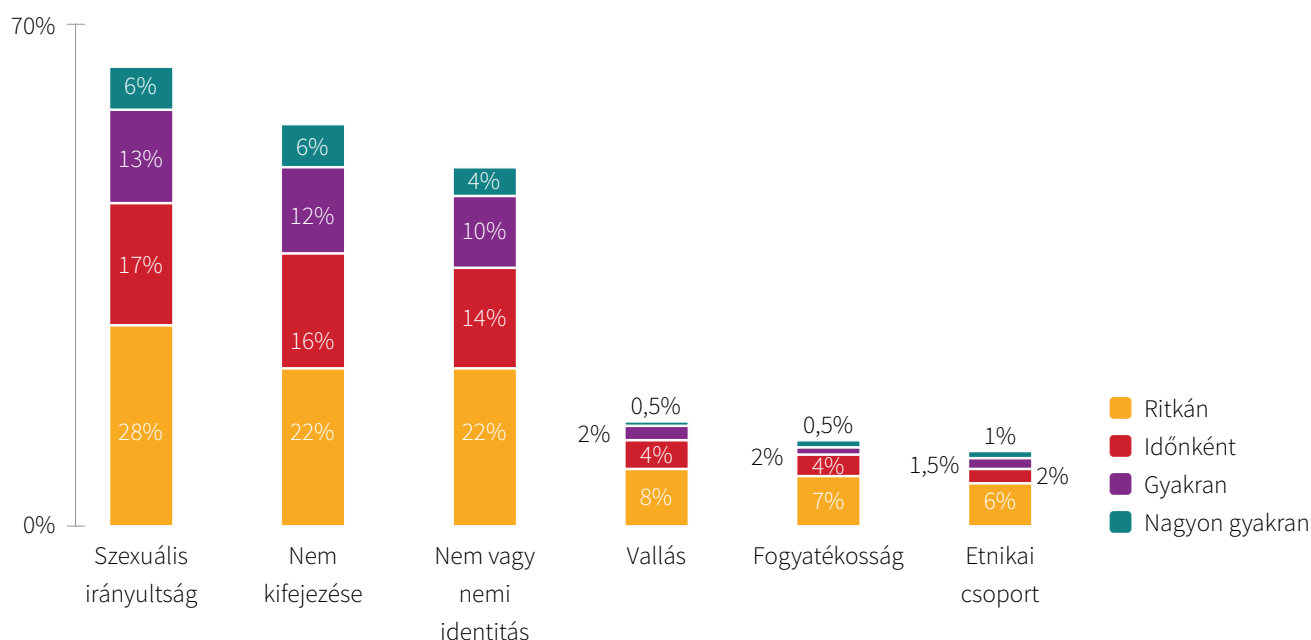
Az LMBTQI diákok 22%-át érte az iskolában fizikai zaklatás (pl. meglökték, megrángatták, leköpték) a szexuális irányultsága miatt. A nemi identitásuk, illetve nemük kifejezése miatt 18 illetve 19%-ukat érte fizikai zaklatás (1.15. ábra).

Fizikai bántalmazás

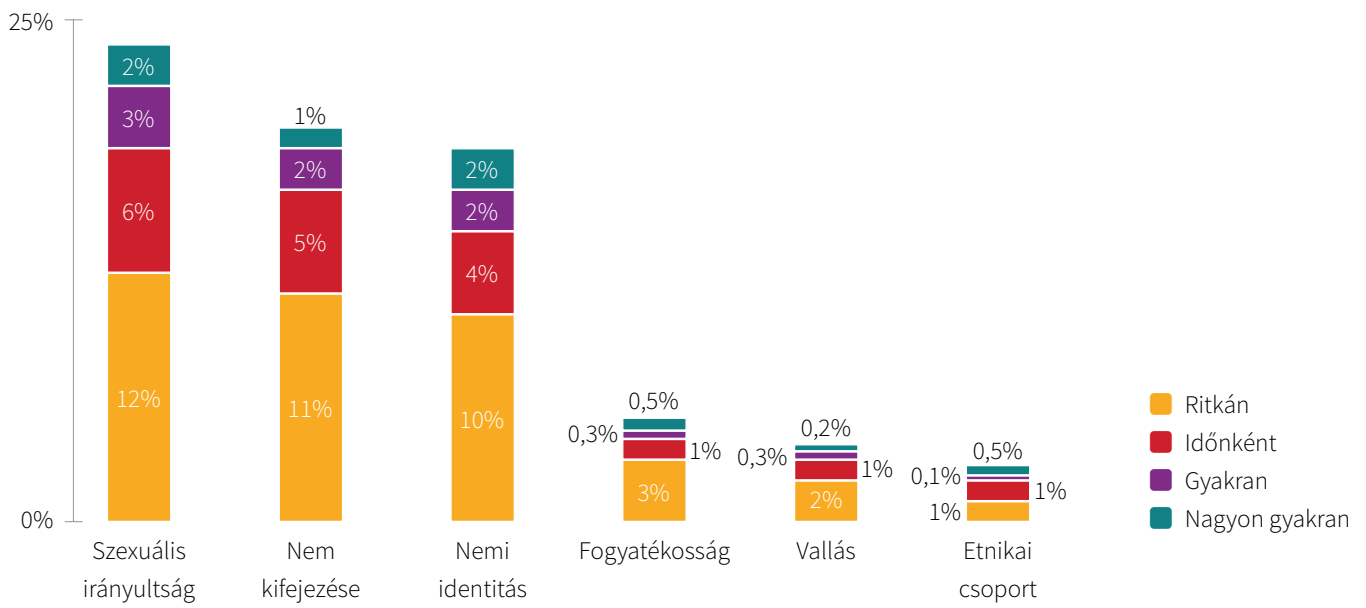
Az LMBTQI diákok 13%-át érte az iskolában fizikai bántalmazás szexuális irányultsága, 10%-át pedig nemi identitása vagy nemi önkifejezése miatt: megütötték, megrúgták vagy valamilyen tárggyal megsebesítették őket (1.16. ábra.)

Ötödikes koromban az osztálytársaim megtudták, hogy meleg vagyok. Sajnos nem volt valami elfogadó osztályom. Megvertek, vonalzót törtek el rajtam, cipővel dobáltak, stb. Hatodikos koromban kerültem egy másik iskolába, ahol hazafelé menet vertek meg. Rendőrségi ügy is lett belőle. Így megint másik iskolába kerültem, de ugyanúgy folytatódott a fenyegetőzések attól a fiútól, aki megvert. Többször volt öngyilkossági kísérletem.

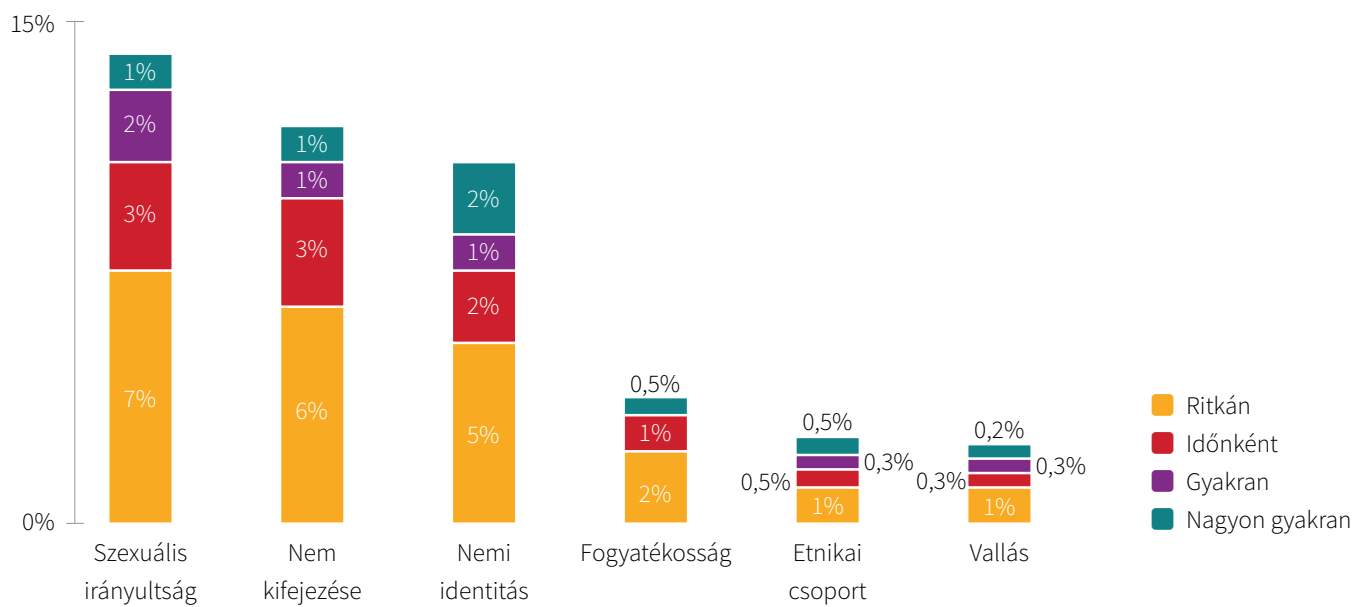
1.14 ÁBRA: A SZÓBELI ZAKLATÁS GYAKORISÁGA AZ ELMÚLT TANÉVBEN

1.15 ÁBRA: A FIZIKAI ZAKLATÁS GYAKORISÁGA AZ ELMÚLT TANÉVBEN

1.16 ÁBRA: A FIZIKAI BÁNTALMAZÁS GYAKORISÁGA AZ ELMÚLT TANÉVBEN

A ZAKLATÁS EGYÉB FORMÁI

Kérdéseink az olyan más zaklatási formákra is kitértek, mint a kiközösítés, a pletykák terjesztése, a szexuális zaklatás vagy az elektronikus / internetes zaklatás.

Szociális / kapcsolati zaklatás. Az LMBTQI diákok túlnyomó többsége megélte a szociális zaklatás két legelterjedtebb formáját: a szándékos kirekesztést, valamint azt, hogy pletykák vagy rágalmozás céltáblájává váltak. 80%-ukról terjesztettek rosszindulatú pletykát (29%-ukról gyakran vagy nagyon gyakran); 78%-uk élte meg, hogy diáktársai szándékosan kiközösítik vagy kirekesztik (32%-uk tapasztalta ezt gyakran vagy nagyon gyakran).

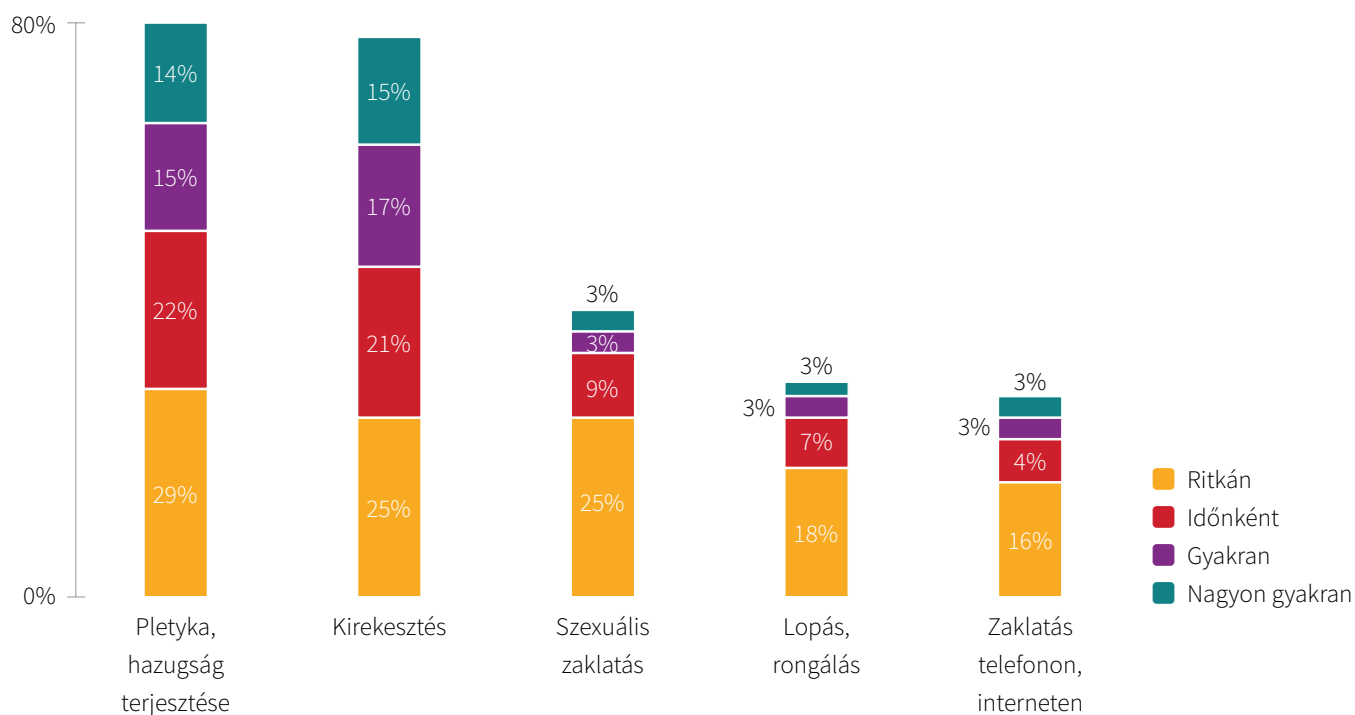
Internetes zaklatás. Ilyenkor a zaklató valamilyen elektronikus felületet, például mobiltelefont vagy más internetkapcsolattal rendelkező eszközt használ arra, hogy másnak ártson, vagy mást megfélemlítsen. Az utóbbi években nagy

figyelem irányul a zaklatásnak erre a típusára, mivel az okostelefonok és más infokommunikációs eszközök használata rendkívül elterjedt a fiatalok körében. Megkérdeztük a diákokat arról is, milyen gyakran zaklatták vagy fenyegették őket elektronikus felületen (pl. sms-ben, e-mailben, az Instagramon, a Twitteren vagy a Facebookon). 28%-uk tapasztalt ilyen zaklatást az elmúlt tanévben, 6%-uk életében pedig gyakori vagy nagyon gyakori volt az internetes zaklatás (1.17. ábra).

Szexuális zaklatás. Szexuális zaklatás (például nem kívánt érintések vagy szexuális tartalmú megjegyzések) az LMBTQI diákok 40%-át érte a tanév során.

Tárgyak ellopása vagy szándékos megrongálása. A zaklatásnak ezt a formáját az LMBTQI diákok 30%-a tapasztalta meg (1.17. ábra).

1.17. ÁBRA: A ZAKLATÁS EGYÉB FORMÁINAK GYAKORISÁGA AZ ELMÚLT TANÉVBEN

AZ ISKOLAI ZAKLATÁS ÉS BÁNTALMAZÁS BEJELENTÉSE

A tanárok és más iskolai dolgozók feladata, hogy a hatékonyan kezeljék a problémát, ha zaklatás vagy bántalmazás történik az iskolában. A diákok azonban nem minden esetben tesznek bejelentést az őket érő abúzusról, bántalmazásról. Az LMBTQI diákok kétharmada (66%) soha nem tett bejelentést az iskolájában az őt ért zaklatásról vagy bántalmazásról (1.18. ábra). Összesen tehát mintegy egyharmaduk (34%) tett bejelentést az iskolában dolgozó felnőtteknek, és csak 12%-uk tette ezt legtöbbször vagy minden alkalommal.

Azokat, akik sohasem jelentették, ha áldozattá váltak, megkértük, hogy indokolják, miért nem kértek segítséget. Az 1.19. ábrán látható: az érintett LMBTQI fiatalok 52%-a nem akarta, hogy a tanárai vagy a családja megtudja róla, hogy leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és / vagy interszex. Ugyanakkor a diákok fele (50%) nem bízott benne, hogy a tanárai bármit tennének az érdekében.

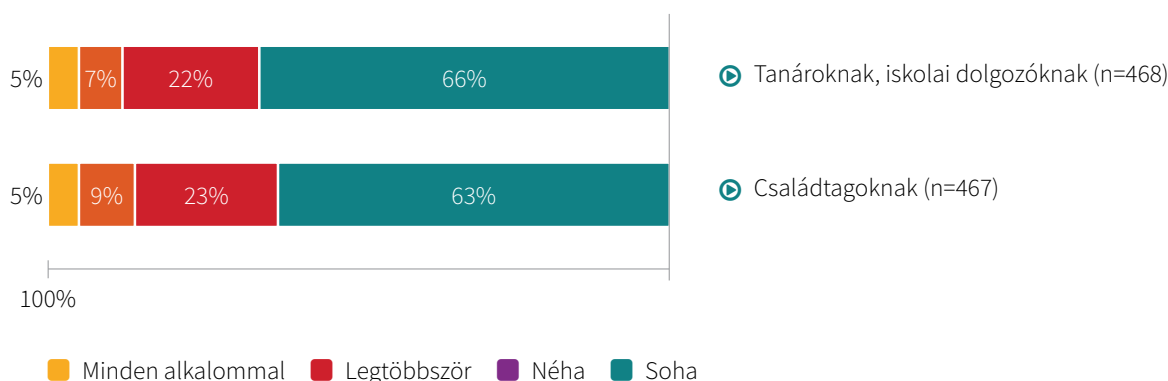
Az őket ért incidenseket jelentőktől megkérdeztük, mennyire tartották hatékonynak a tanáraik vagy más iskolai dolgozók válaszait. Az 1.20. ábrán látható, hogy csupán a diákok 40%-a érezte eredményesnek („nagyon hatékonyan” vagy „valamennyire hatékonyan”) a leggyakoribb reakció (52%) az volt, hogy a tanár azt mondta a zak-

latás vagy bántalmazás áldozatának, hogy ne foglalkozzon a problémával. A diákok 44%-ának tapasztalata, hogy a pedagógus beszélt az elkövetővel és próbálta meggyőzni, hogy vessen véget a zaklatásnak. 32%-uk azonban azt jelezte, hogy a pedagógus nem tett semmit a probléma megoldása érdekében (1.21. ábra).

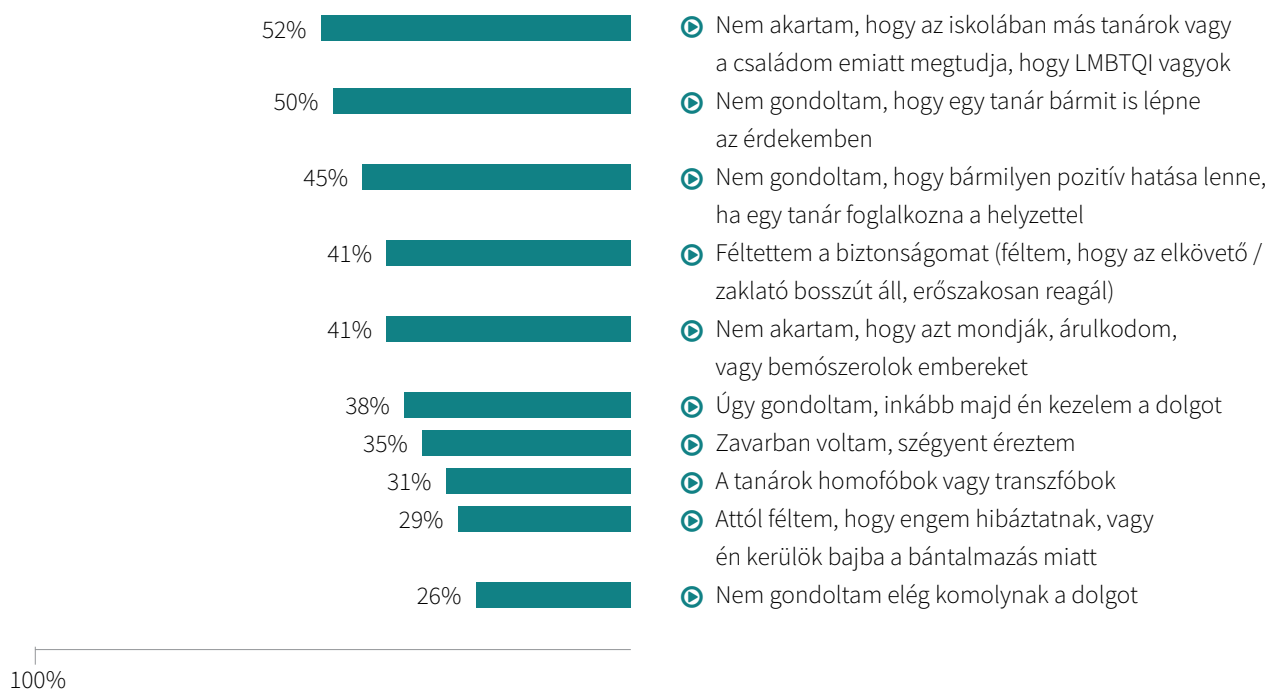
A leggyakoribb reakciók közül csupán egy, az elkövetővel való kommunikáció tekinthető megfelelő, illetve potenciálisan hatékony beavatkozásnak az iskolai bántalmazással, zaklatással szemben.

Mivel a fiatalok érdekeit szüleik vagy más családtagjaik is képviselhetik, arról is megkérdeztük az LMBTQI tanulókat, hogy beszámoltak-e az őket ért zaklatásról a szüleiknek, gondviselőjüknek vagy más rokonuknak; a tanulóknak azonban csak a 37%-a jelezte, hogy legalább egyszer beszélt erről valamely családtagnak (1.17. ábra), 67%-uk ezt soha nem tette meg. Azokat, akik beszéltek családtaggal, megkérdeztük, milyen gyakran beszélt az adott rokon a tanárával vagy más iskolai dolgozóval; csaknem kétharmaduk (63%) legalább egy alkalommal az iskolai dolgozóhoz fordult (1.22. ábra).

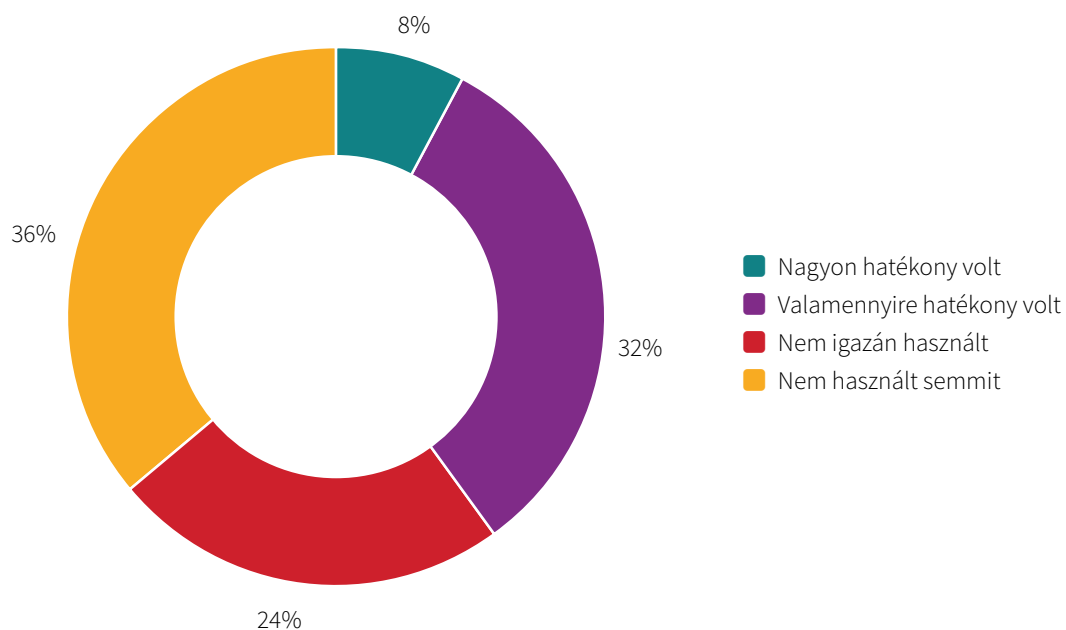
1.18. ÁBRA: BEJELENTÉS GYAKORISÁGA ZAKLATÁS VAGY BÁNTALMAZÁS ESETÉN

1.19. ÁBRA: A BEJELENTÉS ELMARADÁSÁNAK OKAI (A BEJELENTÉST NEM MINDEN ALKALOMMAL TEVŐ DIÁKOK SZÁZALÉKOS ARÁNYA)

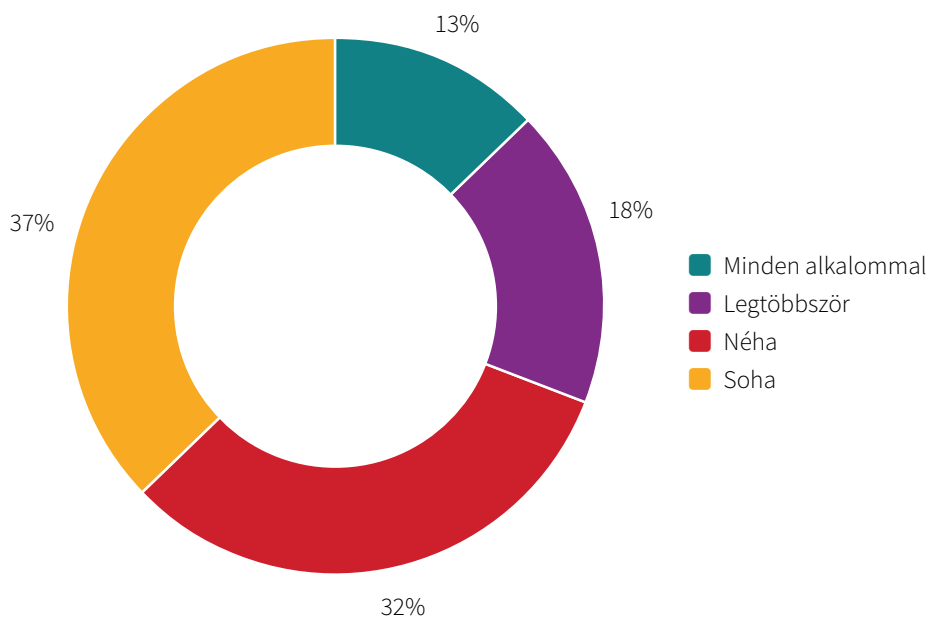
1.20. ÁBRA: A BEJELENTÉSRE ADOTT VÁLASZ HATÉKONYSÁGA

1.21. ÁBRA: AZ ISKOLAI DOLGOZÓK VÁLASZA A LEGUTOLSÓ BEJELENTÉSRE

1.22 ÁBRA: MILYEN GYAKRAN BESZÉLT CSALÁDTAG ISKOLAI DOLGOZÓKKAL AMIATT, HOGY EGY DIÁKOT ZAKLATÁS VAGY FIZIKAI BÁNTALMAZÁS ÉRT AZ ISKOLÁBAN

AZ ELLENSÉGES ISKOLAI KÖRNYEZET ÉS A TANULMÁNYI ELŐMENETEL

Bár minden tanulónak joga van az oktatáshoz való egyenlő hozzáféréshez, az LMBTQI diákok számos akadállyal találhatják szemben magukat, ami csökkenti iskolai teljesítményüket.

Továbbtanulásra irányuló tervek

A válaszadók 2%-a nem tervezi, hogy érettségét szerez, és 7%-a tervezi, hogy a középiskola elvégzése után abbahagyja a tanulást. 58%-uk tervezi, hogy főiskolai vagy egyetemi végzettséget szerez. Fontos megjegyezni, hogy a felmérésben csak olyan tanulók vettek részt, akik iskolába jártak a 2016/17-es tanévben, azok nem, akik már korábban lemorzsolódtak az iskolából.

Az egyetemi diplomát vagy tudományos fokozatot megszerzeni tervezők közül kevesebben jelezték, hogy zaklatás vagy bántalmazás áldozatai, mint azok, akik csak a közép- illetve szakiskola elvégzését tervezik (1.24. ábra).

Tanulmányi eredmények

Az, ha valaki gyakrabban vált áldozattá az LMBTQI diákok közül, összefüggött a gyengébb tanulmányi eredményekkel. A 1.25. ábrán látható: azok az LMBTQI fiatalok, akiknek gyakrabban kellett szóbeli zaklatást elszenvedniük a szexuális irányultságuk vagy a nemi önkifejezésük miatt, alacsonyabb osztályzatokat kaptak, mint azok, akik nem vagy kevésbé váltak áldozattá. A válaszadók 47, illetve 49%-a, akik

kisebb mértékben (soha vagy ritkán) váltak szóbeli zaklatás céltáblájává a szexuális irányultságuk vagy a nemi önkifejezésük miatt, jobb jegyeket kapott (4-eseket és 5-ösöket vagy leginkább 5-ösöket), mint a diákoknak az a 39, illetve 37%-a, akiket többször zaklattak (időnként, gyakran vagy nagyon gyakran).

Iskolai hiányzás

Azok a diákok, akiket rendszeresen zaklatnak vagy bántalmaznak, megpróbálhatják úgy elkerülni ezeket a fájdalmas helyzeteket, hogy nem mennek be az iskolába, és emiatt nagyobb valószínűséggel romlanak a tanulmányi eredményeik vagy morzsolódnak le az iskolából, mint azok, akiket nem bántanak ilyen gyakran. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a zaklatás vagy bántalmazás megtapasztalása összefügg az iskolai hiányzások számával. Az 1.26. ábrán látható, hogy több mint kétszer akkora valószínűséggel hiányoztak az utolsó hónapban azok, akiket gyakrabban ért szóbeli zaklatás szexuális irányultságuk vagy nemi önkifejezésük miatt (41, illetve 42%), mint azok, akiket ritkábban (mindkét fajta zaklatás esetében 17%).

Az iskolához tartozás, azonosulás érzése

Az, hogy melyik diák milyen mértékben érzi, hogy elfogadják, és mennyire érzi magát az iskolai közösség részének, szintén fontos mutatója az iskolai környezet minőségének, és hat a tanulmányi előmenetelre is. Azok a diákok, akiket zaklatnak vagy bántalmaznak az iskolában, vagy akiket hátrányos megkülönböztetés ér, gyakran kirekesztettnek vagy a közösségtől elszigeteltnek érzik magukat. Hogy megállapíthassuk, az LMBTQI diákok mennyire érzik, hogy az iskolai közösséghez tartoznak, egy külön kérdéssorral kérdeztünk rá erre: a kutatás résztvevői jelezhették, mennyire igaz rájuk egy-egy állítás.³

Az LMBTQI diákok 41%-a (a transznemű diákok 48%-a) érzi úgy (egyetért vagy teljesen egyetért), hogy az iskolában kívülálló, kihagyják dolgokból. 47%-uk nem tartja igaznak az állítást, hogy könnyen barátkozik az iskolában, és a felük (50%) úgy érzi, hogy nem tartozik oda az iskolában. Egyházi

.....

3 Az iskolához való odatartozás érzésével kapcsolatos állításokat az OECD 2012-es PISA felméréséből vettük (<http://www.oecd.org/pisa>).

4 Az iskolához való tartozás érzése és a zaklatás vagy bántalmazás súlyossága közötti kapcsolatot Pearson-korrelációkkal vizsgáltuk.

5 A depresszió szintjét a 20 elemű Likert típusú CES-D depresszióskálával mértük. A depresszió szintjének középértéke fölötti értéket elérő diákokat „a depresszió magasabb szintjét mutató” diákként vesszük számba.

iskolák esetén szignifikáns a különbség: a diákok többsége, 60%-a nem érzi odatartozónak magát az iskolában. Azt, hogy nincs a helyén az iskolában, az LMBTQI diákok 43%-a érzi (a transznemű diákoknak, illetve az egyházi fenntartású oktatási intézménybe járóknak is 53%-a). A társas kapcsolatokra, az intézménnyel való elégedettségre vonatkozó kérdések tekintetében is nagyjából 50-50% a diákok válszainak megoszlása.

Az 1.27. ábra azt mutatja meg, hogy azok a diákok, akiket zaklattak vagy bántalmaztak a szexuális irányultságuk vagy a nemi önkifejezésük miatt, kisebb mértékben érezték az iskola részének magukat, mint azok, akik kevesebb inzultusnak voltak kitéve.⁴ Például azoknak a fiataloknak, akik kevesebb szóbeli bántalmazást szenvedtek el (soha vagy ritkán) a szexuális irányultságuk vagy a nemi önkifejezésük miatt, 61%-a inkább jó kapcsolatban érezte magát az iskolájával, míg a gyakrabban (időnként, gyakran vagy nagyon gyakran) szóbeli zaklatásnak kitétt diákoknak csak 38%-áról mondható el ugyanez.

Jóllét

Az iskolai zaklatás és bántalmazás káros hatással lehet a diákok lelki egészségére és önbizalmára. Mivel az LMBTQI diákokat fokozottan veszélyeztetni a zaklatás és a bántalmazás, különösen fontos, hogy vizsgáljuk a korrelációt az ilyen tapasztalataik és a jóllétük között. Azok a diákok, akik gyakoribb inzultusokról számoltak be a szexuális orientációjukkal vagy nemi önkifejezésükkel kapcsolatban, több depressziós tünetről is számoltak be,⁵ mint azok, akiknek kevesebb rossz tapasztalatuk volt az iskolában (lásd az 1.28. ábrát). Azok, akiket gyakrabban ért szóbeli zaklatás a szexuális irányultságuk vagy a nemi önkifejezésük miatt (időnként, gyakran vagy nagyon gyakran), mintegy másfélszer nagyobb valószínűséggel számoltak be több depressziós tünetről, mint azok, akiket kevesebbet bántottak (soha vagy ritkán): 65% a 39%-kal szemben a szexuális irányultság esetében, és 64% a 38%-kal szemben a nemi önkifejezés esetében.

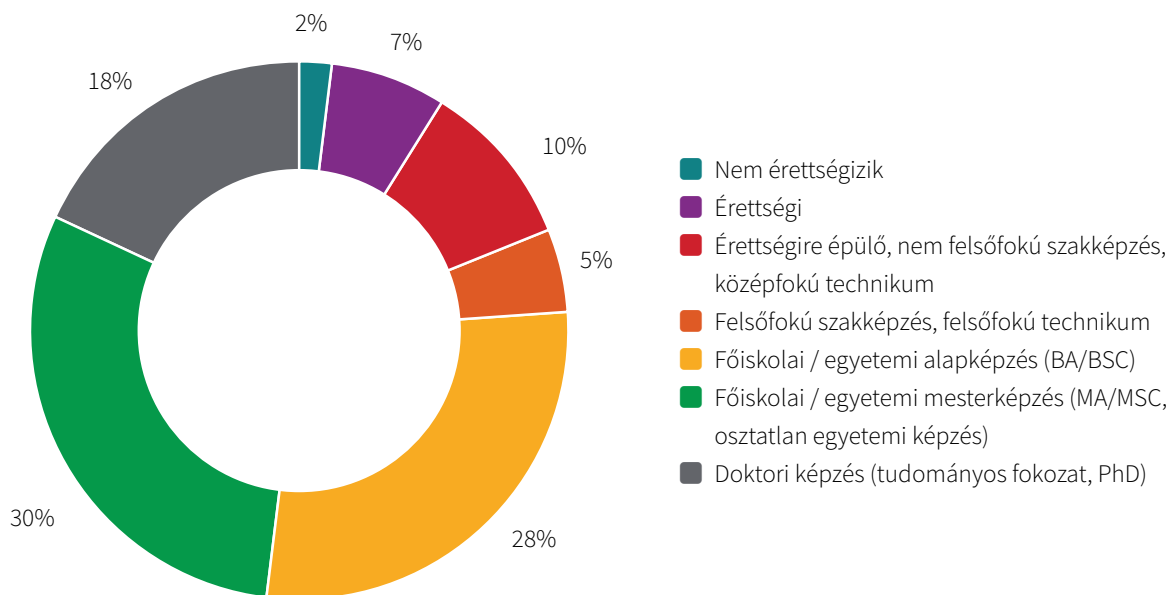
A nemi önkifejezésük vagy a szexuális orientációjuk miatt zaklatást vagy bántalmazást gyakran elszenvedő LGBTQI diákoknak alacsonyabb az önbecsülésük is (lásd az 1.29. ábrát).⁶ Azok, akiket gyakrabban ért szóbeli zaklatás (időnként, gyakran vagy nagyon gyakran), alacsonyabb eredményt értek el az önbecsülés-skálán, mint azok, akik kevesebb szóbeli zaklatásnak voltak kitéve.⁷

A fenti eredmények azt mutatják, hogy a kevésbé befogadó iskolákban, ahol az LGBTQI diákokat több zaklatás és bántalmazás éri a szexuális irányultságuk és / vagy a nemi

identitásuk vagy önkifejezésük miatt, rosszabb tanulmányi eredményeket érnek el, és alacsonyabb a lelki jóllétük szintje is.

Annak érdekében, hogy az LGBTQI diákok biztonságban, támogató környezetben tanulhassanak, az iskolai közösségeknek és az oktatási intézmények fenntartóinak tenniük kell az előítéletes alapú iskolai zaklatás és bántalmazás megelőzéséért, illetve azért, hogy megfelelő válaszokat találjanak a problémára. A jelentés második részében azt vizsgáljuk, hogy milyen eszközökkel tudja ezt egy oktatási intézmény megvalósítani.

1.23 ÁBRA: AZ LGBTQI DIÁKOK TOVÁBBTANULÁSI TERVEI (TERVEZETT LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉG)

6 Az önbecsülést a 10 elemű Likert-típusú Rosenberg önbecsülés-skála használatával mértük.

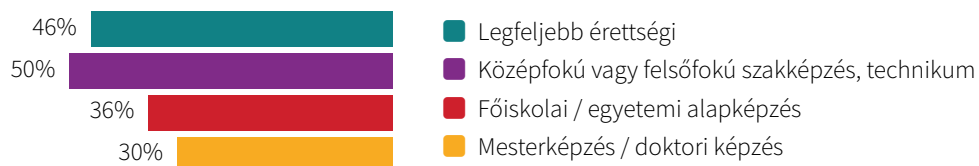
7 Az önbizalom és a szóbeli zaklatás súlyossága közötti kapcsolatot Pearson-korrelációkkal vizsgáltuk.

1.24 ÁBRA: A TOVÁBBTANULÁSI TERVEK ÉS A SZÓBELI ZAKLATÁS TAPASZTALATOK KORRELÁCIÓJA

Szexuális irányultság (időnként, gyakran vagy nagyon gyakran)

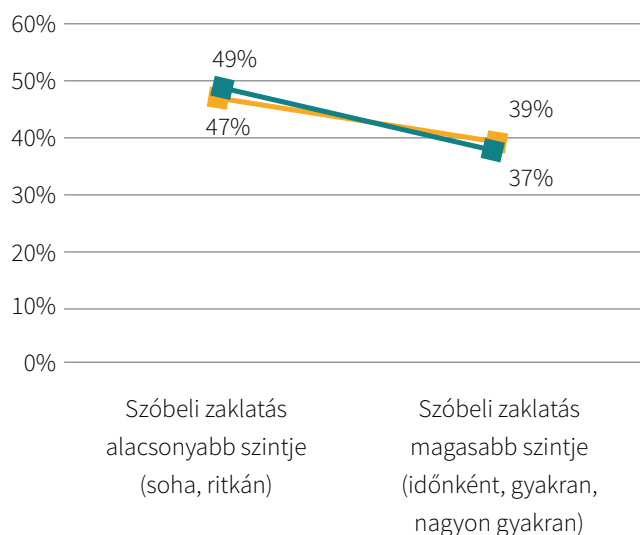

Nem kifejezése (időnként, gyakran vagy nagyon gyakran)

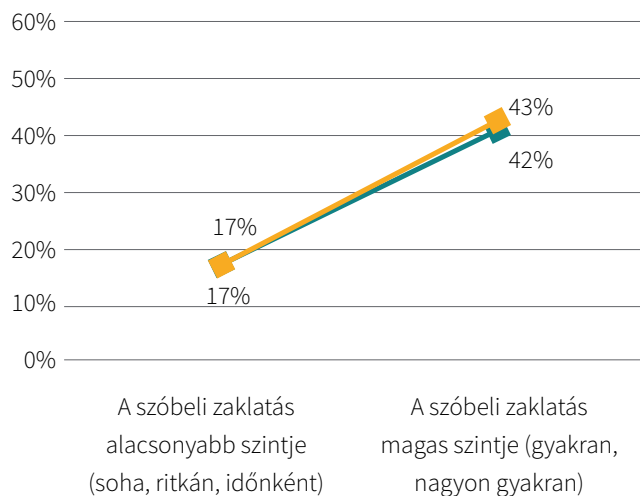
1.25 ÁBRA: AZ ISKOLAI TELJESÍTMÉNY ÉS AZ ÁLDOZATTÁ VÁLÁS KORRELÁCIÓJA (A 4-ES ÉS 5-ÖS OSZTÁLYZATOKAT KAPÓ TANULÓK SZÁZALÉKOS ARÁNYA)

- Szexuális irányultság
- Nem kifejezése

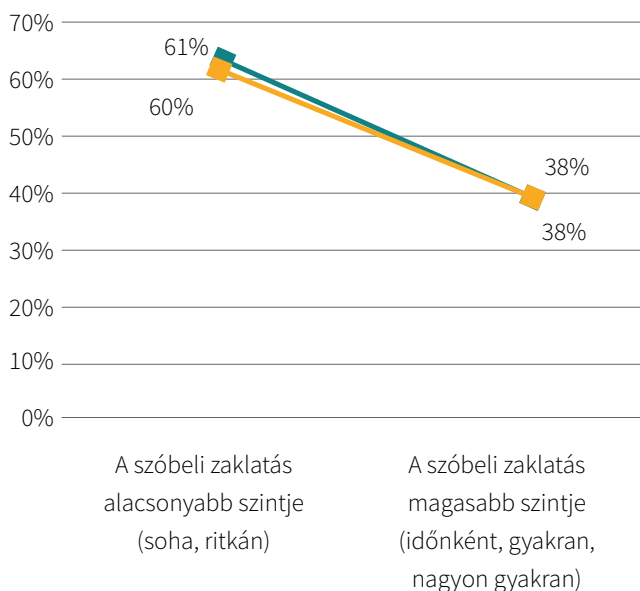
1.26 ÁBRA: AZ ISKOLAI HIÁNYZÁS ÉS A SZÓBELI ZAKLATÁS SÚLYOSSÁGÁNAK KORRELÁCIÓJA (AZ UTOLSÓ HÓNAPBAN LEGALÁBB EGY NAPOT HIÁNYZÓ DIÁKOK SZÁZALÉKOS ARÁNYA)

- Szexuális irányultság
- Nem kifejezése

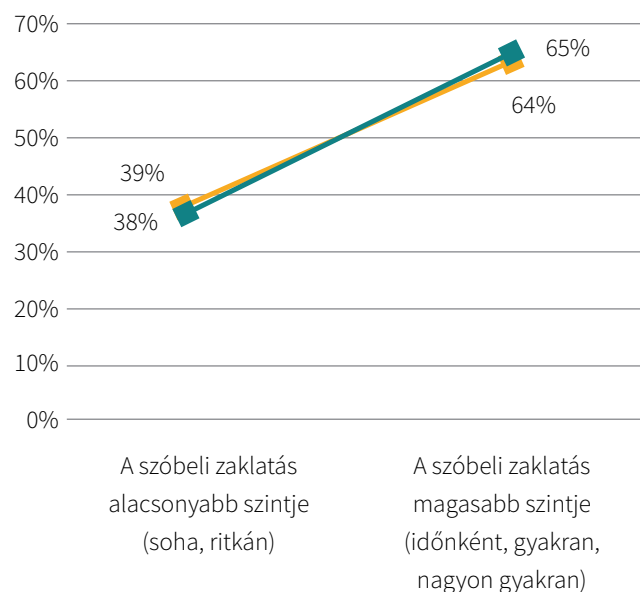
1.27 ÁBRA: AZ ODATARTOZÁS ÉRZÉSE ÉS A SZÓBELI ZAKLATÁS KORRELÁCIÓJA (AZ ÁTLAGOSNÁL MAGASABB ODATARTOZÁS-ÉRZÉSÉRŐL BESZÁMOLÓ DIÁKOK SZÁZALÉKOS ARÁNYA)

- Szexuális irányultság
- Nem kifejezése

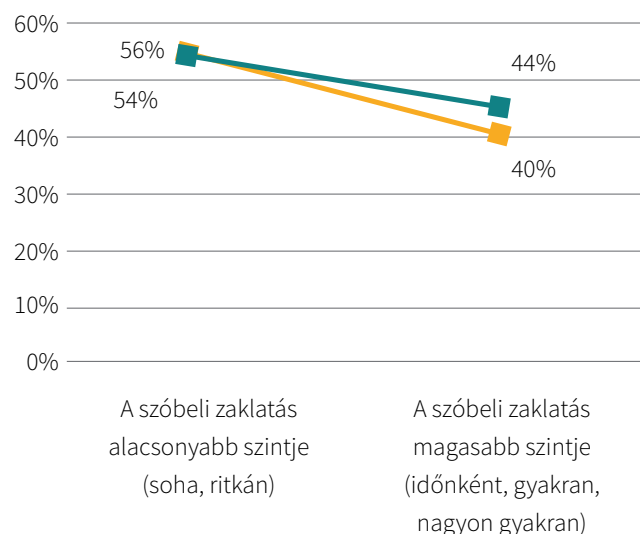
1.28 ÁBRA: A DEPRESSZIÓ ÉS A SZÓBELI ZAKLATÁS KORRELÁCIÓJA (AZ ÁTLAGOSNÁL MAGASABB DEPRESSZIÓRÓL BESZÁMOLÓ DIÁKOK SZÁZALÉKOS ARÁNYA)

- Szexuális irányultság
- Nem kifejezése

1.29 ÁBRA: AZ ÖNBECSÜLÉS ÉS A SZÓBELI ZAKLATÁS KORRELÁCIÓJA (AZ ÁTLAGOSNÁL MAGASABB ÖNBECSÜLÉSÉRŐL BESZÁMOLÓ DIÁKOK SZÁZALÉKOS ARÁNYA)

- Szexuális irányultság
- Nem kifejezése

2. RÉSZ: A TÁMOGATÁS LEHETŐSÉGEI

ESZKÖZÖK ÉS ERŐFORRÁSOK

Az iskolák között jelentős különbség mutatkozik abban, hogy az LMBTQI diákokat mennyire tudják támogatni a társaik és iskolai közösség. Ahogyan a 2.1. ábra mutatja, az LMBTQI tanulóknak csak 39%-a jelezte, hogy iskolatársai elfogadják az LMBTQI embereket („valamennyire elfogadók” vagy „nagyon elfogadók”). A 2.2. ábra azt mutatja, hogy az LMBTQI diákoknak szóló programok vagy csoportok legjobb esetben is csak az iskolán kívül elérhetők számukra. Pedig a felmérésben részt vevő diákok túlnyomó többsége (82%) arról számolt be, hogy rajtuk kívül legalább egy LMBTQI iskolatársuk van (2.3. ábra). A kifejezetten az LMBTQI fiatalokat célzó támogató eszközök és erőforrások elérhetősége nagyon fontos volna ennek a diákcsoportnak.

További nehézséget jelent, hogy a hátrányos megkülönböztetés, a zaklatás és a bántalmazás miatt az LMBTQI diákok jelentős része nem bírja el az iskolájában: 16%-uk esetében egyetlen diáktársuk sem, 60%-uk esetében egyetlen tanáruk sem tud LMBTQI voltukról. Az egyházi fenntartású oktatási intézmények diákjai még ennél is gyakrabban (76%) válaszolták, hogy egyetlen tanáruk sem tud LMBTQI vol-

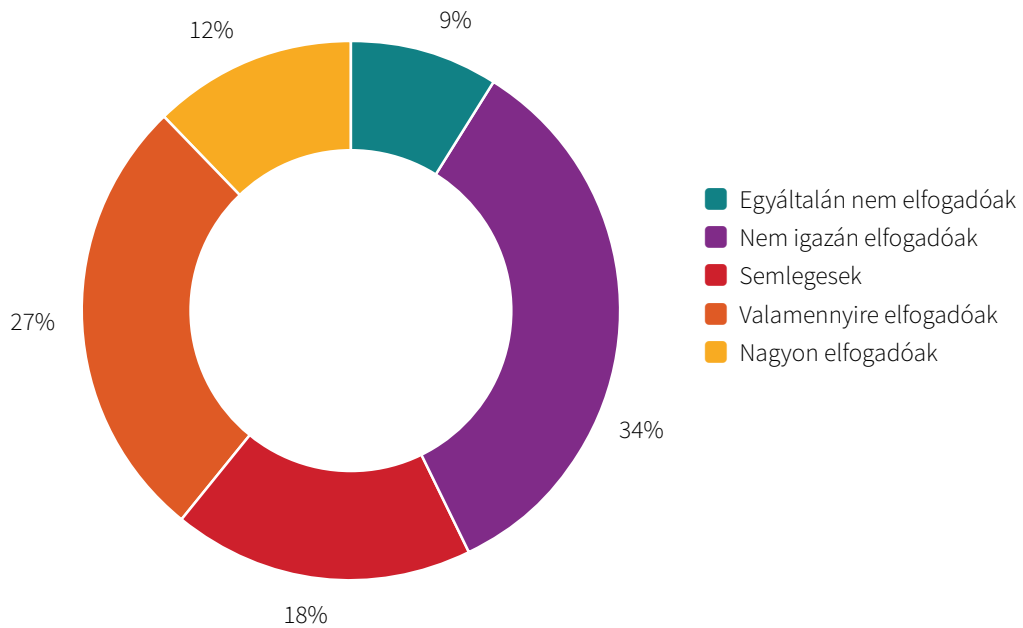
tukról. Míg a diákok 11%-a a legtöbb tanárának előbújt, ez az arány az egyházi iskolákban mindössze 4%

Ez egy vallási iskola, és az az elvárás a vezetőséggel és a tanárokkal szemben is, hogy ezzel a témával kapcsolatban elutasítóak legyenek. Azért van egy-két olyan tanárom, akik a nyomás ellenére elfogadók. Hiszen a Biblia, Jézus az elfogadást hirdeti. Az iskolatársaim nagy részét igazából nem érdekelné különösebben, ha valaki felvállalná magát, viszont könnyen szárnyra kapna a hír, és ha a vezetőség valamelyik tagja megtudná, szerintem kirúgnák.

Számos olyan tényező akad, ami elősegíti a biztonságos légkört és a befogadó iskolai környezetet: ilyen az LMBTQI diákokat támogató tanárok és más iskolai dolgozók jelenléte, az LMBTQI-inkluzív tananyagok, vagy a zaklatás és a bántalmazás kezelésére részletesen kitérő iskolai szabályzat. Ezért megvizsgáltuk ezeknek az eszközöknek és erőforrásoknak az elérhetőségét is a válaszadó LMBTQI diákok körében.

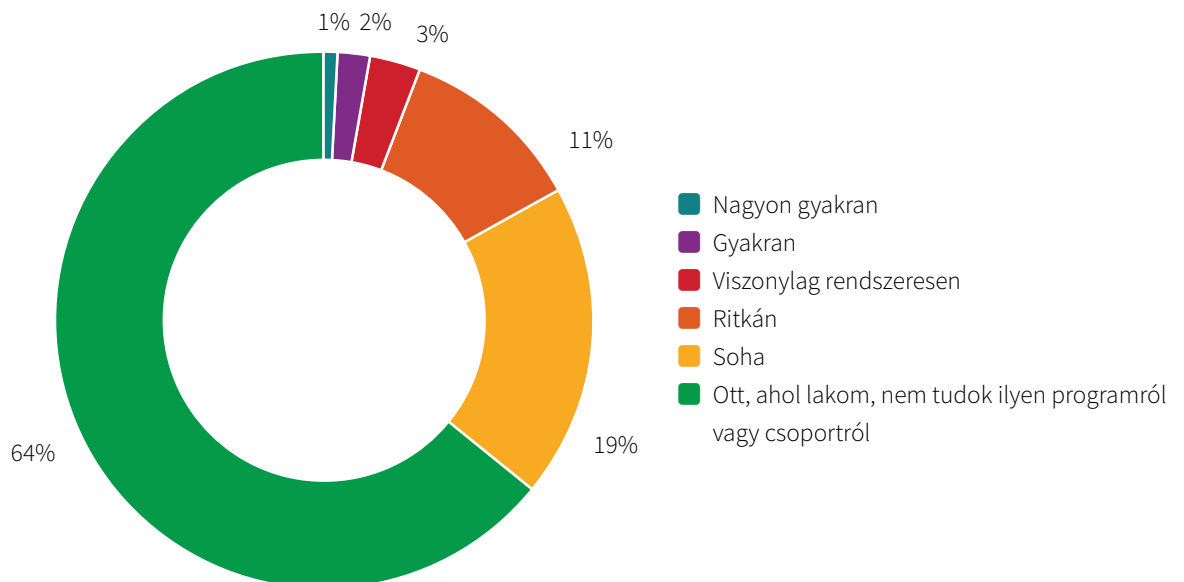
2.1 ÁBRA: DIÁKTÁRSÁK ELFOGADÓ VOLTA

„Általánosságban mit gondolsz, az iskolában a diákok mennyire elfogadók az LGBTQI emberekkel szemben?”

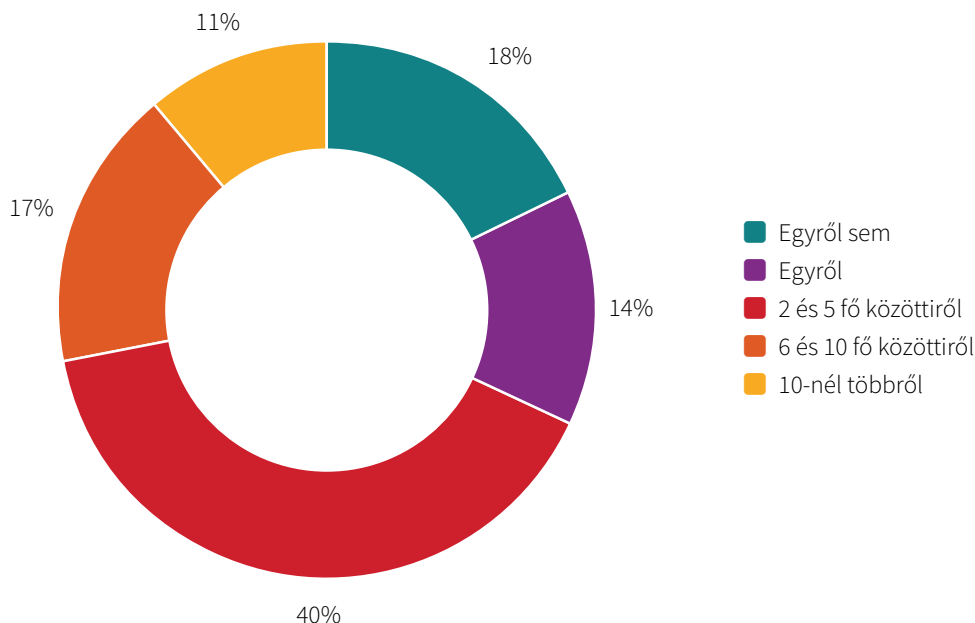
2.2 ÁBRA: LGBTQI FIATALOKNAK SZÓLÓ PROGRAMOK ELÉRHETŐSÉGE, RÉSZVÉTEL

„Milyen gyakran vesz részt LGBTQI fiataloknak szóló programon vagy csoportban az iskolán kívül?”

2.3 ÁBRA: MÁS LMBTQI DIÁKOK SZÁMA AZ ISKOLÁBAN

„Magadat nem számítva hány LMBTQI diákról tudsz az iskoládban?”

Támogató tanárok és más iskolai dolgozók

A támogató tanárok és/vagy más iskolai dolgozók nagy segítséget jelentenek az LMBTQI diákok számára. Ha az iskolában vannak olyan figyelmes és törődő felnőttek, akikkel beszélgethetnek, annak rendkívül pozitív hatása van az LMBTQI diákok iskolai tapasztalataira, különösen azok számára, akiket zaklatnak vagy kirekesztenek. A felmérésből kiderül, hogy a legtöbb LMBTQI diák (79%) talált az iskolában legalább egy személyt, akiről úgy gondolja, hogy támogatja az LMBTQI diákokat (lásd: 2.4. ábra). Kevesebb diák (25%) jelezte, hogy több (6 vagy több) támogató felnőtt dolgozik az iskolában.

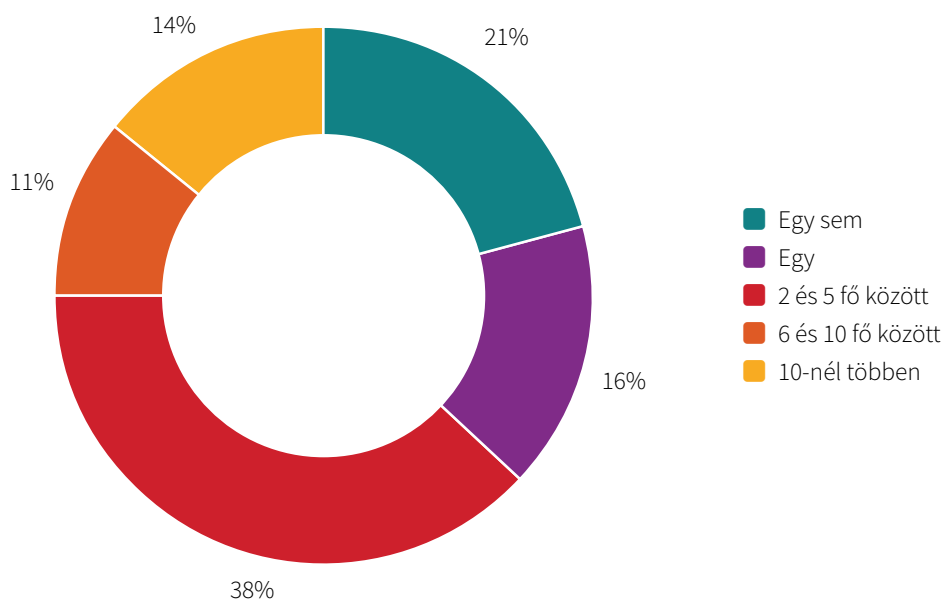
Arról is megkérdeztük az LMBTQI diákokat, hogy mennyire tudnának oldottan, fesztelenül beszélgetni az iskolájukban dolgozókkal LMBTQI témákról. A 2.5. ábra mutatja, kivel

milyen mértékben tudnának beszélgetni a válaszadók: legkönnyebben (viszonylag vagy teljesen fesztelenül) az iskola pszichológusával vagy szociális munkásával tudnának beszélni (52%). Az osztályfőnökével az LMBTQI diákok 40%-a tudna oldottan beszélni, más tanárral vagy iskolai dolgozóval ennél jóval kevesebben érzik ezt lehetségesnek. Az LMBTQI diákok az igazgatóhelyettessel és az igazgatóval beszélgetnének legkevésbé szívesen.

A diákok nagy többségének nem volt még része támogató, segítőkész beszélgetésben a tanáraival vagy más iskolai dolgozókkal (2.6. ábra). Akiknek mégis, azok leggyakrabban szaktanárokkal, osztályfőnökükkel és az iskolapszichológussal vagy szociális munkással beszélgettek pozitív, támogató légkörben.

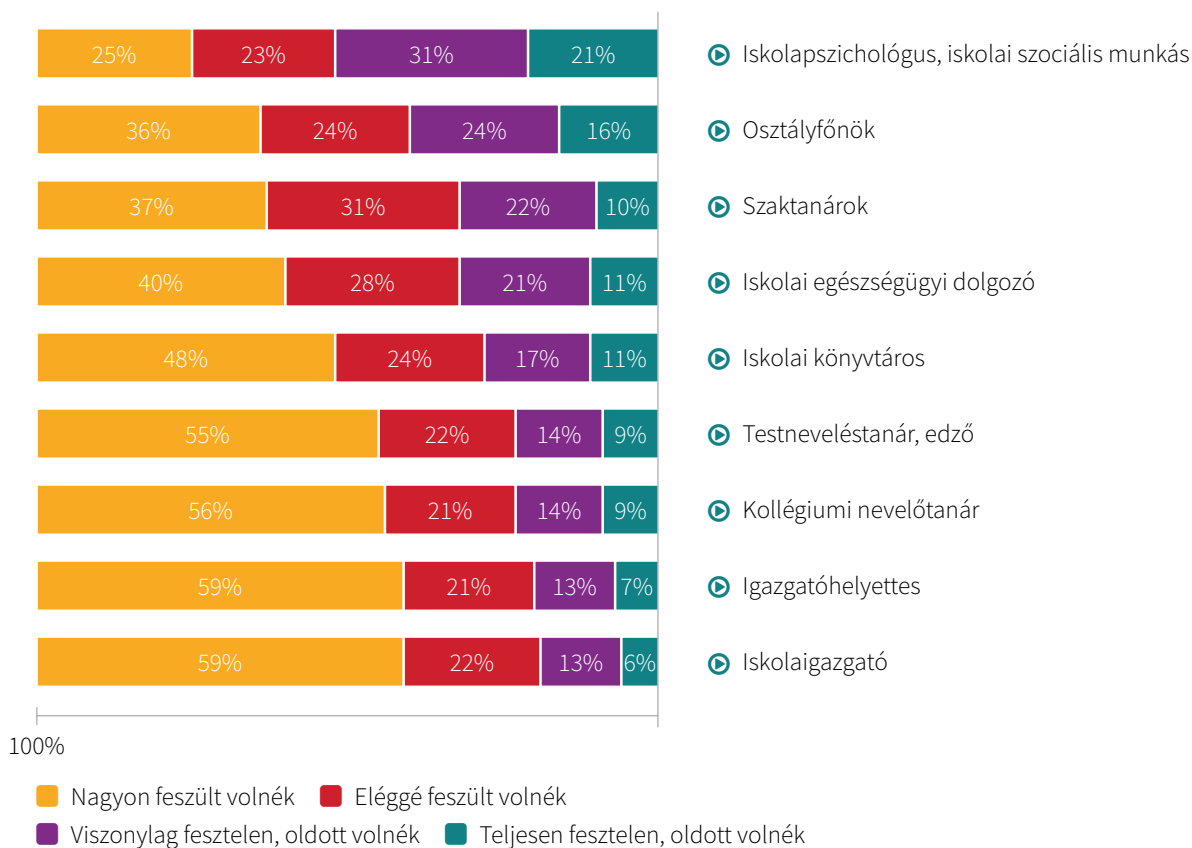
2.4 ÁBRA: TÁMOGATÓ TANÁROK JELENLÉTE AZ ISKOLÁBAN

„Hány tanár ill. más iskolai dolgozó viselkedik támogatóan az LBMTQI diákokkal az iskolában?”

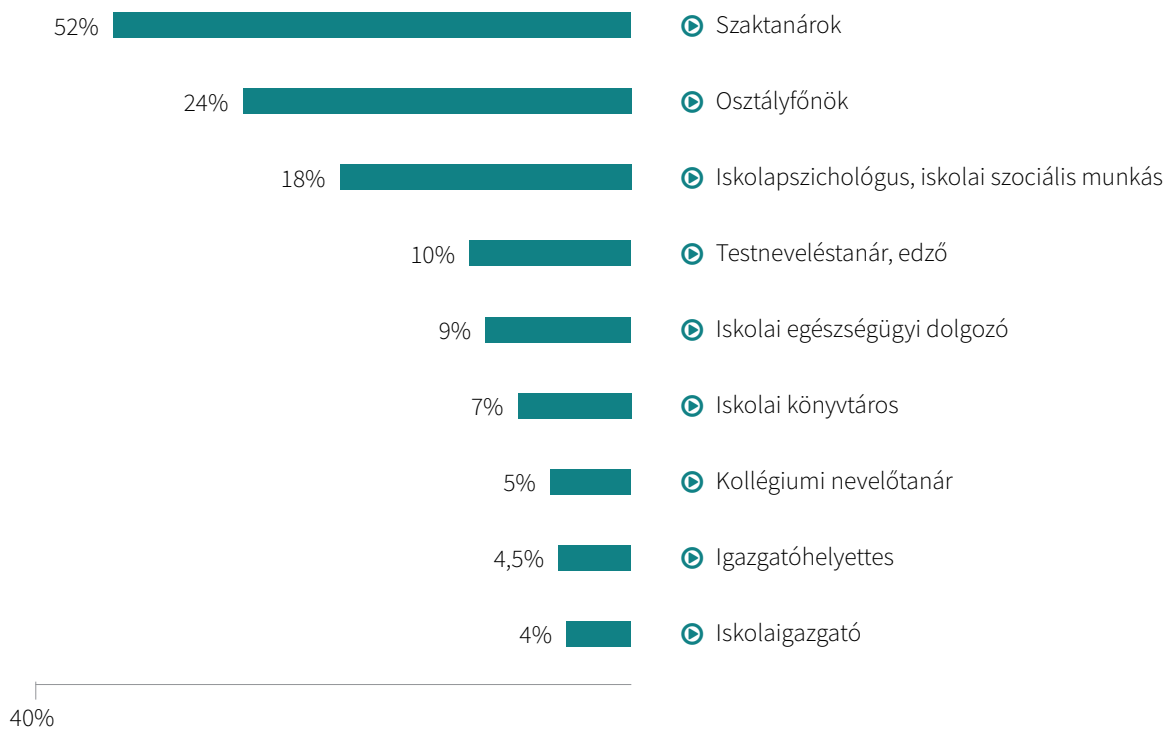
2.5 ÁBRA: BESZÉLGETÉS AZ ISKOLÁBAN DOLGOZÓKKAL LBMTQI TÉMÁKRÓL

„Általánosságban mennyire tudnál fesztelenül, nyíltan beszélni az alábbi személyekkel négy szemkört LBMTQI témákról?”

2.6 ÁBRA: SEGÍTŐ BESZÉLGETÉSEK

„Az elmúlt tanévben milyen gyakran volt részed pozitív vagy számodra segítő beszélgetésben LMBTQI témákról az alább felsorolt emberekkel az iskolában?”

Remélem, egyszer majd olyan iskolába járhatok, ahova szeretek bemenni, ahol nem érzem folyamatosan azt a nyomást, megkülönböztetést csak azért, mert meleg vagyok.

Az osztályfőnökömmel bármit megoszthattam, nyílt és kedves ember. Nagyon tisztellem őt.

A középiskolámban az LGBTQI+ csoport tagjait támadókat az igazgatónk szerelte le, méghozzá százszázalékos sikerrel. Intelligensen elmagyarázta, miért probléma a gyűlöletkeltés.

Inkluzív tananyagok, tantervek

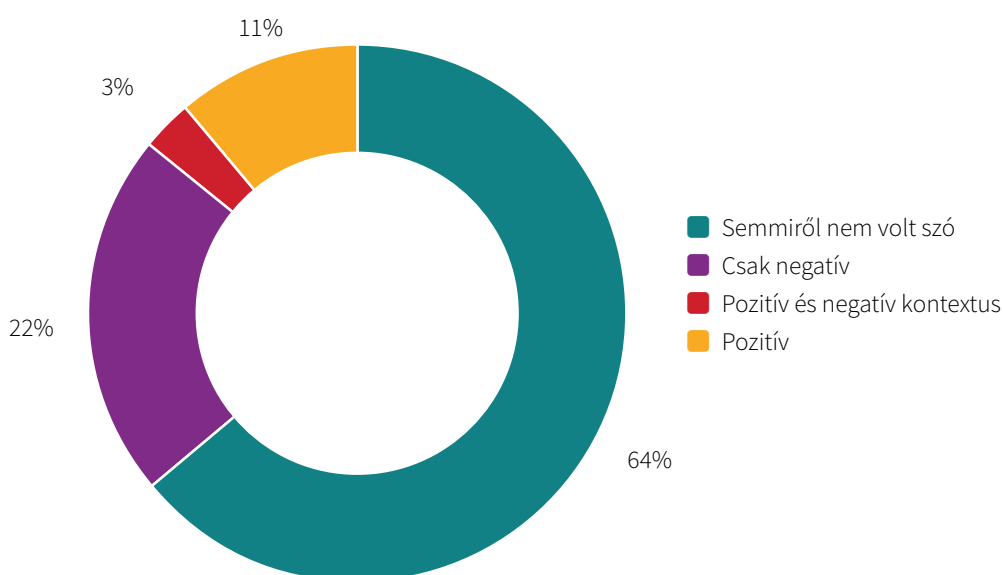
Az LGBTQI diákok iskolai tapasztalatainak meghatározó elemei az LGBTQI vonatkozású információkat tartalmazó tananyagok is. A kutatásban résztvevők közel kétharmada (63%) jelezte, hogy semmilyen LGBTQI vonatkozású dolgot nem tanítottak neki az iskolában (lásd a 2.7. ábrát), csaknem egynegyedük (22%) pedig csak negatív információt hallott bármilyen órán. Azok körében, akik tanultak bármi pozitívát LGBTQI témában, ennek a leggyakoribb terepe a magyar nyelv és irodalom, kommunikáció óra volt; ezt követte az osztályfőnöki óra. A 2.1. táblázatban a tantárgyak mellett látható, hogy az LGBTQI diákok hány százaléka kapott pozitív tartalmú információkat ezeken az órákon, és az is, hogy a pozitív LGBTQI vonatkozású tartalmakról halló diákok esetében milyen arányban történt mindez az adott órán.

Azt is megkérdeztük az LGBTQI válaszadóktól, hogy mennyire áll nyitva előttük a lehetőség, hogy információhoz jussanak LGBTQI témákról: az iskolai számítógépeken el lehet-e

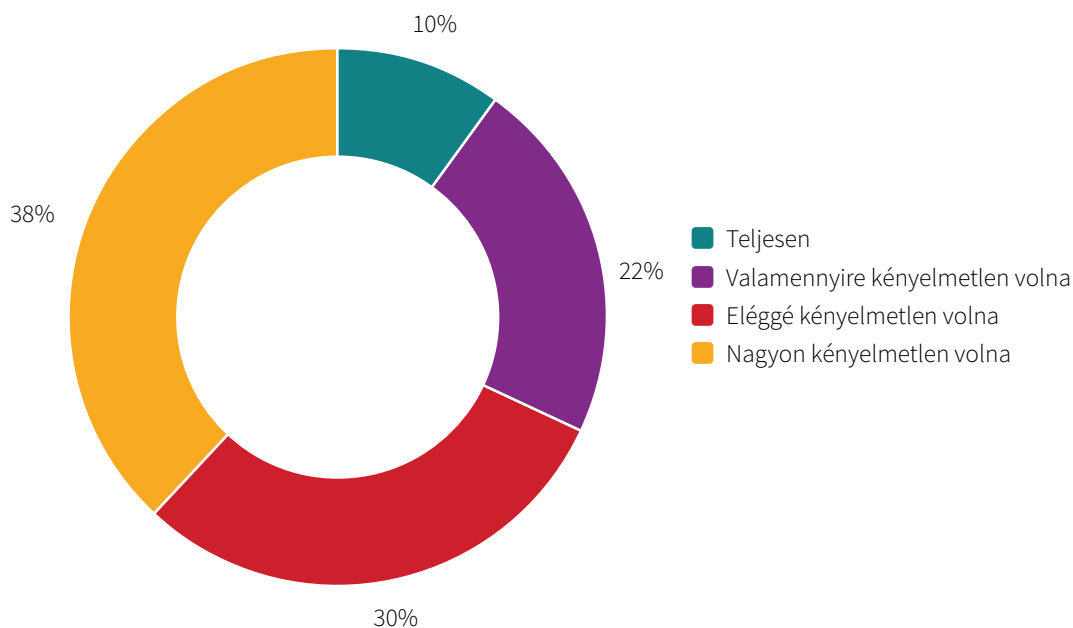
érni vonatkozó információkat; vannak-e tankönyvek vagy olvasmányok, amelyek tartalmazznak a témában releváns részleteket és ezek megtalálhatók-e a könyvtárban; tartott-e valaha vendéglőadó az iskolájukban órát, foglalkozást az emberi jogokról vagy a társadalmi kisebbségekről. Mindez a kutatásban résztvevő LGBTQI diákok többsége számára nem volt elérhető. A 2.9. ábrán látható: a diákok 40%-a jelezte, hogy az iskolai számítógépeken hozzáfér LGBTQI témájú anyagokhoz, és egynegyedük (25%), hogy járt az iskolájukban emberi jogokkal vagy kisebbségekkel foglalkozó vendéglőadó. Arról is megkérdeztük a diákokat, hogy volt-e lehetőségük kifejezetten LGBTQI témájú foglalkozáson, órán részt venni. Az LGBTQI diákok 7%-a vett részt a Melegség és Megismerés programján, 8%-uk pedig más hasonló témájú programon. (A 2000-ben létrejött Melegség és Megismerés programot a Labrisz Leszbikus Egyesület és a Szimpozion Egyesület működteti. Évente kb. 30 iskolában tartanak LGBTQI témájú érzékenyítő foglalkozást, beszélgetést, ahol hozzávetőlegesen 1000-1500 fiatalt érnek el. 2007 óta egyetemekre, főiskolákra is meghívják a programot, főleg tanárképző, pedagógia, szociális munkás, pszichológia szakokra.)

Arra is rákérdeztünk, hogy a diákok kaptak-e bármiféle képzést az iskolai zaklatásról és bántalmazásról, és ha igen, ez kitért-e kifejezetten az LGBTQI embereket érő bántalmazásra. A diákok fele (51%) nem tudott ilyen programról az iskolájában, és azok közül, akiknél volt ilyen, csak nagyon kevesen (8%) mondták, hogy az a szexuális irányultsággal és / vagy a nemi identitással és nemi önkifejezéssel kapcsolatos zaklatásra és bántalmazásra is kitért (2.11. ábra).

2.7 ÁBRA: (POZITÍV VAGY NEGATÍV) LGBTQI TARTALMAK AZ ISKOLAI TANÓRÁKON

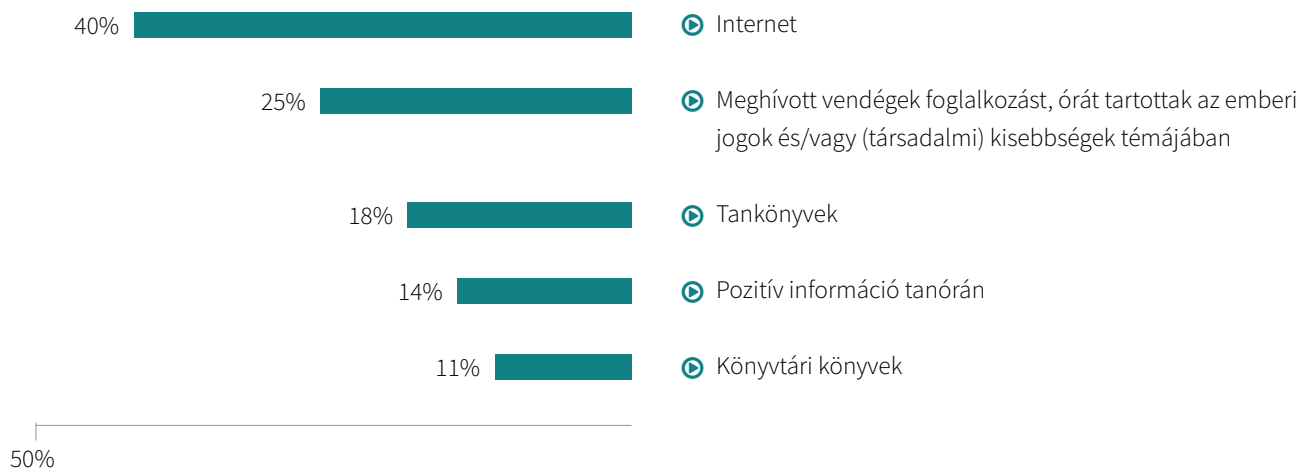
2.8 ÁBRA: MENNYIRE VOLNA KÉNYELMES LMBTQI TÉMÁRÓL BESZÉLNI AZ OSZTÁLYBAN

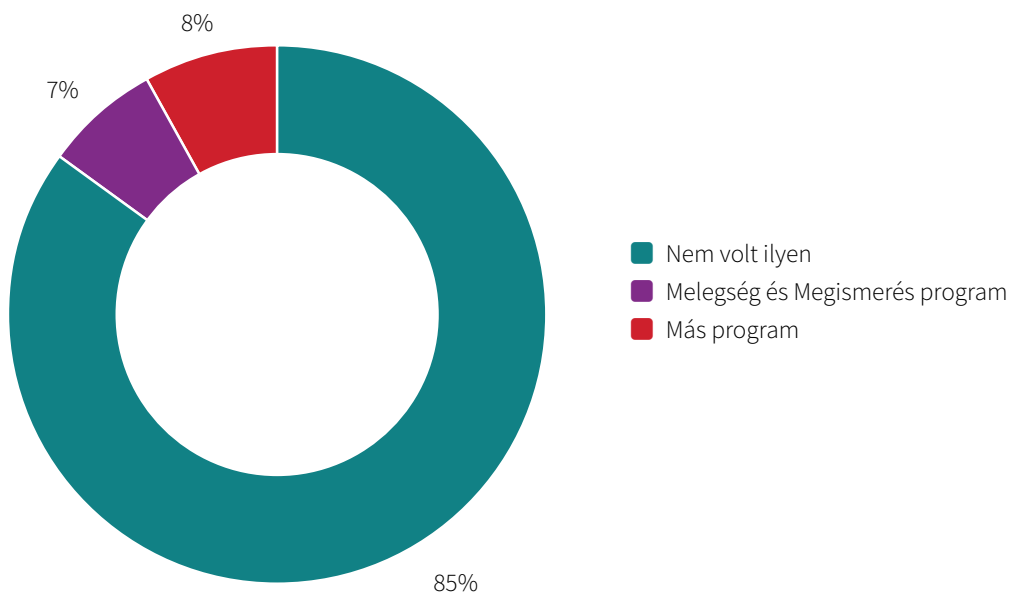
2.1 TÁBLÁZAT: LMBTQI TÉMÁK POZITÍV MEGJELENÉSE TANÓRÁKON

	Az összes válaszadó diák százalékos aránya (n = 919)	Tanórák szerinti felosztás olyan diákok körében, akik találkoztak bármilyen pozitív információval LMBTQI témában* (n = 125)
Magyar nyelv és irodalom, kommunikáció	7%	54%
Osztályfőnöki óra	5%	35%
Biológia, egészségügy, természetismeret	4%	30%
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	4%	30%
Etika	3%	23%
Idegen nyelv	3%	25%
Művészetek, dráma és tánc, mozgókép-kultúra és médiaismeret, vizuális kultúra	3%	21%
Erkölcstan	1%	9%
Ének, zene	1%	6%
Hittan	1%	5%
Testnevelés	1%	5%
Matematika	0,5%	4%
Technika, életvitel és gyakorlat	0,3%	2%
Egyéb	2%	17%

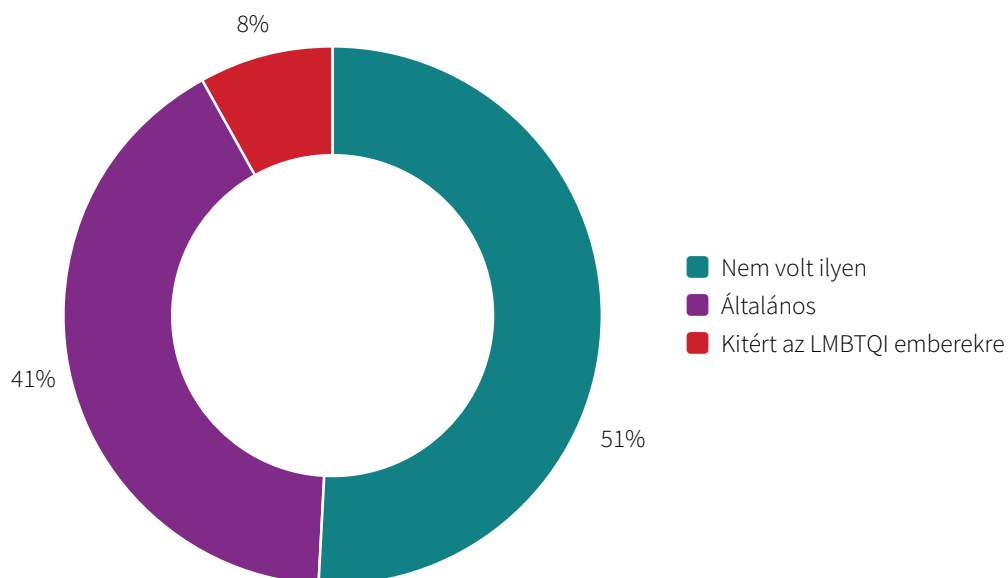
2.9 ÁBRA: DIÁKOK HOZZÁFÉRÉSE LMBTQI TÉMÁKKAL KAPCSOLATOS OKTATÁSI ANYAGOKHOZ

2.10 ÁBRA: LMBTQI KÖZÖSSÉGGEL KAPCSOLATOS ÓRA, FOGLALKOZÁS

2.11 ÁBRA: BULLYING- VAGY ZAKLATÁSELLENES PROGRAM / ÓRA AZ ISKOLÁBAN

Zaklatás- és bántalmazás-ellenes iskolai szabályzatok

A zaklatás és bántalmazás megelőzésére és kezelésére kitérő iskolai szabályzatok, házirendek segítenek a biztonságos iskolai környezetet megteremtésében. Ha egy iskolának átfogó szabályzata van, és érvényesíti is azt, és a szabályzat kitér arra is, hogy az incidenseket hogyan jelentsék a diákok a felnőtteknek, az megerősíti, hogy a zaklatás és a bántalmazás az iskola szerint elfogadhatatlan. Az átfogó iskolai szabályzatok már azzal is segítenek védelmet nyújtani a bántalmazás ellen, hogy egyértelműen felsorolják és meghatározzák a zaklatás és a bántalmazás különböző formáit. Az ilyen szabályzatok azt is demonstrálják, hogy az iskola vezetősége komolyan veszi a tanulók biztonságát.

az iskolájukban van-e zaklatás- és bántalmazás-ellenes szabályzat, és ha igen, az kitér-e a szexuális irányultság vagy a nemi identitás miatti inzultusokra. A 2.3. ábra mutatja, hogy a diákok többségének (70%) iskolájában nincs ilyen szabályzat, vagy nem tud róla, és alig 1%-uk jelezte, hogy tudomása szerint olyan szabályzat van az iskolában, amely kitér a szexuális irányultságra és / vagy a nemi identitásra.

Az iskolám kifejezetten soha sem volt gyűlölködő az LMBTQI közösséggel szemben. Viszont nem is foglalkoztak ezzel a témával, ezért ha bármilyen sérelem ért egy LMBTQI diákot, inkább homokba dugták a fejüket.

Ezért a kutatásban résztvevőket megkérdeztük arról, hogy

2.2. TÁBLÁZAT: ZAKLATÁS- ÉS BÁNTALMAZÁS-ELLENES SZABÁLYZATOK

Nincs szabályzat / Nem biztos benne	70%
Van szabályzat	30%
Általános (nem sorolja fel külön a szexuális irányultságot, sem a nemi identitást / nem biztos benne, hogy felsorolja ezeket)	29%
Csak a szexuális irányultságot sorolja fel külön	0,1%
Csak a nemi identitást sorolja fel külön	0,7%
Tartalmazza a szexuális irányultságot és a nemi identitást is	0,6%

A TÁMOGATÓ FELNŐTTEK, AZ INKLUZÍV ÓRAI ANYAGOK ÉS A ZAKLATÁS- ÉS BÁNTALMAZÁS-ELLENES ISKOLAI SZABÁLYZATOK POZITÍV HATÁSA

A támogató iskolai dolgozók, az LMBTQI-inkluzív órai anyagok és a zaklatás vagy bántalmazás bejelentését segítő szabályzatok befogadóbb és biztonságosabb iskolai környezetet teremtenek az LMBTQI diákok számára.

A támogató felnőttek hatása

Egy támogató tanár vagy más iskolai dolgozó jelenléte minden diákra pozitív hatással van: növelheti a motivációt a tanulásra és az az iskolai közösség iránti elköteleződést. Mivel az LMBTQI diákok gyakran érzik magukat kényelmetlenül és / vagy kirekesztettnek, ha van a környezetükben őket támogató iskolai dolgozó, az nagymértékben jobbat teheti számukra az iskolai környezetet. Ezért vizsgáltuk a támogató személyek jelenléte és az iskolai légkör különböző indikátorai közötti összefüggéseket. Az eredmények azt mutatják, hogy az iskolában dolgozó felnőttek támogatása rendkívül fontos tényező az iskolai környezet minősége szempontjából az LMBTQI diákok számára.

A támogató felnőttek iskolai jelenléte közvetlen kapcsolatban áll azzal, hogy az LMBTQI diákok mennyire érzik jól

magukat az iskolájukban. Azok a tanulók, aki több támogató tanárral vagy más iskolai dolgozóval találkoztak,

- nagyobb arányban számoltak be arról, hogy a diákság általánosságban elfogadóan viszonyul az LMBTQI emberekhez;
- nagyobb arányban érezték magukat az iskolai közösség részének;
- kevesebbszer hiányoztak az iskolából azért, mert nem érezték biztonságban magukat;
- kevesebben érezték azt, hogy nincsenek biztonságban a szexuális irányultságuk, a nemi identitásuk vagy a nemi önkifejezésük miatt.⁸ (2.12. ábra)

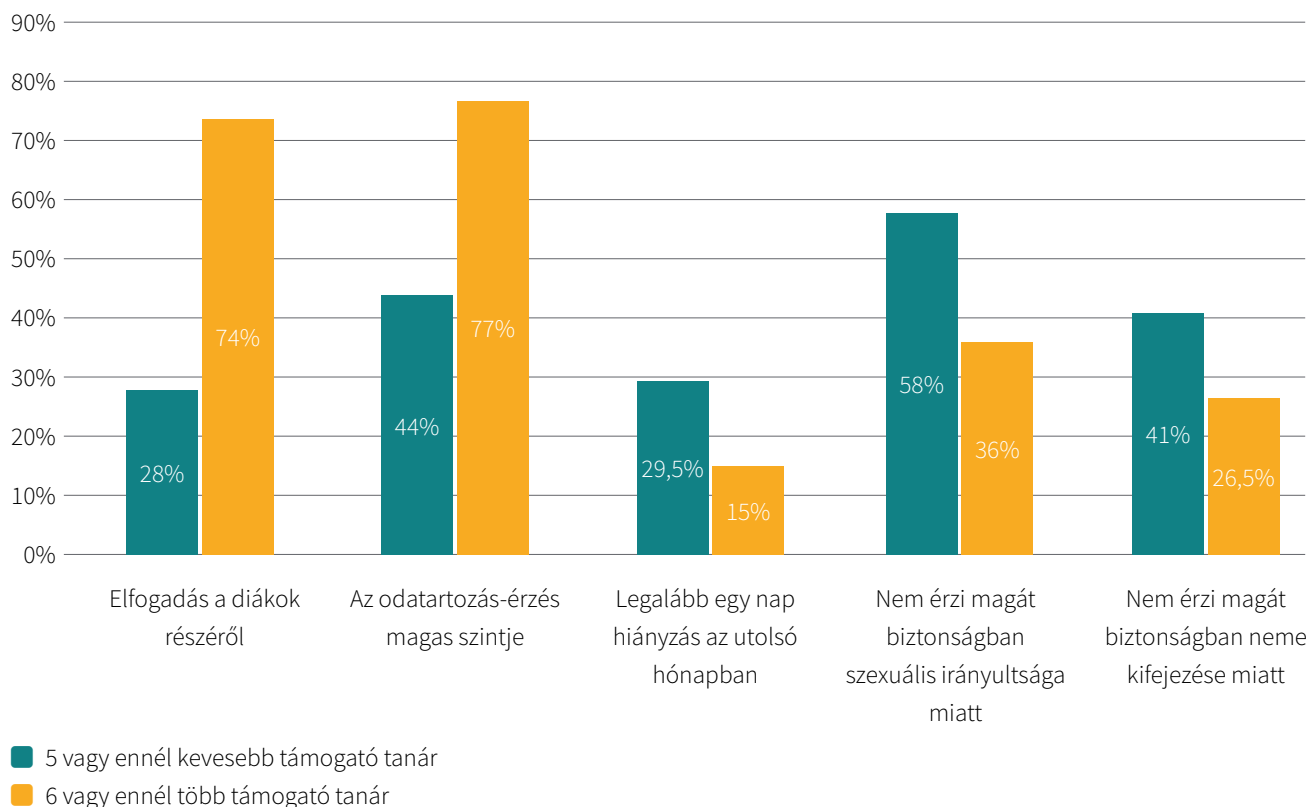
Az elfogadó, támogató felnőttek jelenléte az iskolában minden diák számára előnyös. De az LMBTQI diákok számára, akik különösen gyakran élnek meg elszigeteltséget, hátrányos megkülönböztetést, zaklatást vagy bántalmazást, még nagyobb jelentőséggel bír, ha vannak támogató felnőttek az intézményben. A felmérés eredményeiből látható, hogy azok az LMBTQI diákok, akiknek az iskolájában több támogató tanár dolgozik, magasabb önbecsüléssel rendelkeznek és kevesebb depressziós tünetet mutattak a tanév során (2.13. ábra).⁹

8 A támogató iskolai dolgozók és a diákok iskolával kapcsolatos érzései közötti kapcsolatot Pearson-korrelációval vizsgáltuk.

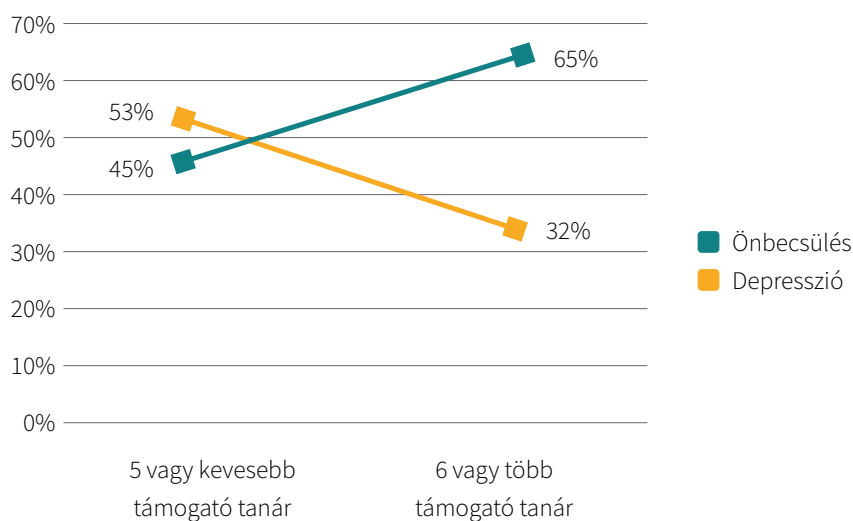
9 A diákok jólléte és a támogató iskolai dolgozók közti kapcsolatot Pearson-korrelációval vizsgáltuk.

2.12 ÁBRA: A TÁMOGATÓ TANÁROK / MÁS ISKOLAI DOLGOZÓK JELENLÉTE ÉS AZ ISKOLÁVAL KAPCSOLATOS ÉRZÉSEK KORRELÁCIÓJA

2.13 ÁBRA: A DIÁKOK JÓLLÉTE ÉS A TÁMOGATÓ TANÁROK JELENLÉTÉNEK KORRELÁCIÓJA

(az átlagnál magasabb pszichoszociális eredményeket mutató diákok aránya)

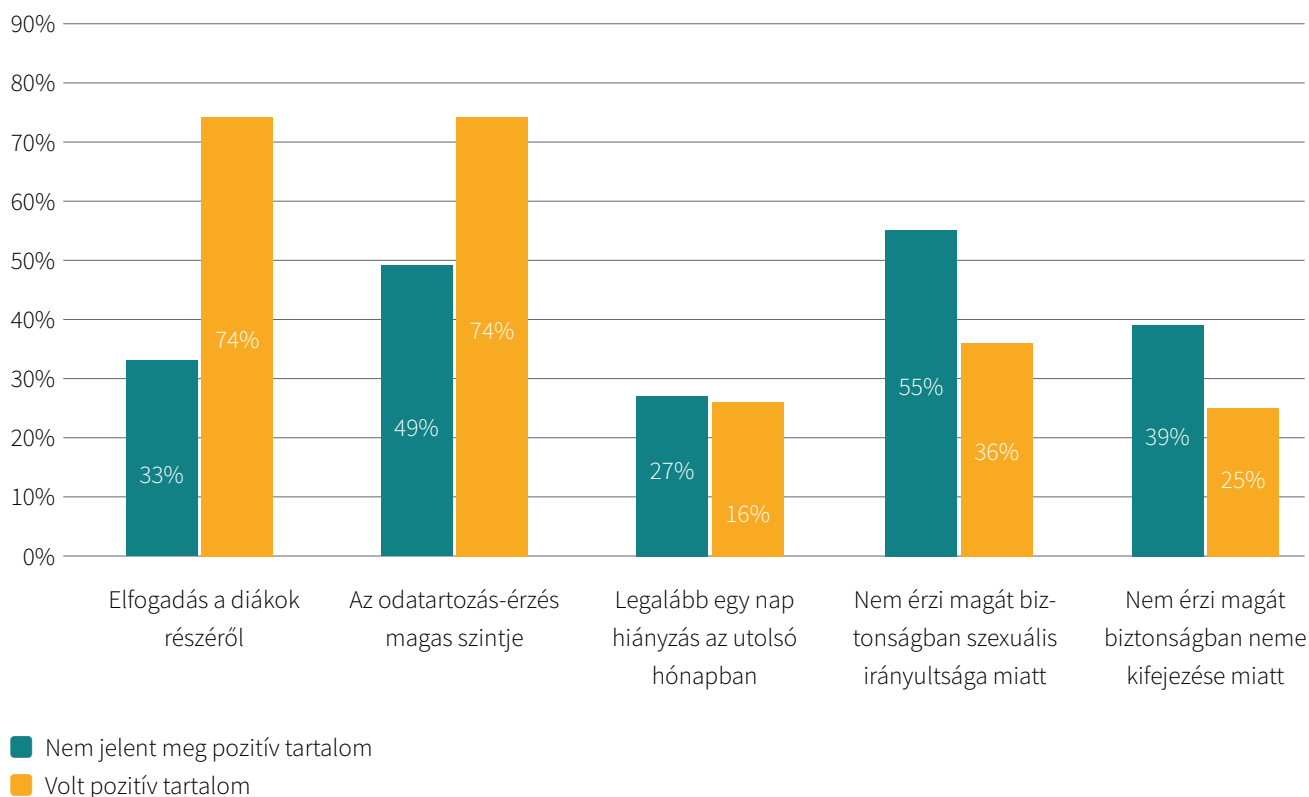

Az inkluzív tananyagok hatása

Ha a tananyagban vagy a tanórákon megjelennek pozitív információk LGBTQI emberekről, az az LGBTQI diákokban azt az érzést erősíti, hogy ők is értékes, megbecsült tagjai a közösségnek, ráadásul elősegíti, hogy az iskolatársak is nyitottan, pozitívan álljanak hozzá az LGBTQI témákhoz, ez pedig sokkal jobb iskolai légkört eredményez. A 2.14. ábra azt mutatja, hogy azok az LGBTQI diákok, akik az iskolában tanultak LGBTQI emberekről, történelmi eseményekről pozitív megvilágításban,

- nagyobb arányban jelezték, hogy iskolatársaik elfogadóan viszonyulnak az LGBTQI emberekhez;
- nagyobb arányban érezték magukat az iskolához tartozónak;
- kisebb arányban hiányoztak az iskolából amiatt, hogy nem érzik biztonságban magukat; és
- kisebb arányban érezték azt, hogy nincsenek biztonságban a szexuális irányultságuk, nemi identitásuk vagy nemi önkifejezésük miatt.

2.14 ÁBRA: AZ LGBTQI TÉMÁKKAL KAPCSOLATOS POZITÍV TARTALMAK MEGJELENÉSE ÉS AZ ISKOLÁVAL KAPCSOLATOS ÉRZÉSEK KORRELÁCIÓJA

A zaklatás- és bántalmazás-ellenes iskolai szabályzatok hatása

A zaklatás-ellenes szabályzatok hozzájárulnak ahhoz, hogy védelmet nyújtsanak az iskolai zaklatás, ezen belül az előítéletes alapú iskolai zaklatás ellen. Az átfogó szabályzatok az iskolában dolgozók számára is útmutatást adnak arra nézve, hogy hogyan tudnak megfelelően beavatkozni, ha homofób vagy transzfób megnyilatkozást hallanak az iskolában, vagy amikor LMBTQI diákok zaklatásról vagy bántalmazásról számolnak be. A szabályzatokból a diákok is megtudhatják, hogy joguk van a biztonságos iskolai környezethez, és instrukciókat kaphatnak arról is, hogy hogyan jelentsék az erőszakot. Kevésbé hatékony védelmet biztosítanak viszont az LMBTQI diákok számára a túl általános, a kifejezetten a szexuális irányultság és a nemi identitás miatti zaklatásra és bántalmazásra ki nem térő szabályzatok.

Az első részben már említettük: az LMBTQI diákok kisebb része jelezte, hogy tud zaklatás- és bántalmazás-ellenes szabályzatról az iskolájában, és túlnyomó többségük arról számolt be, hogy ez a szabályzat nem tér ki a szexuális irányultsággal és a nemi identitással kapcsolatos erőszakra. A kutatásban azt vizsgáltuk, hogy a zaklatás-ellenes szabályzat megléte önmagában hatással van-e az LMBTQI diákok iskolai tapasztalataira, akár kitér a szexuális irányultság és a

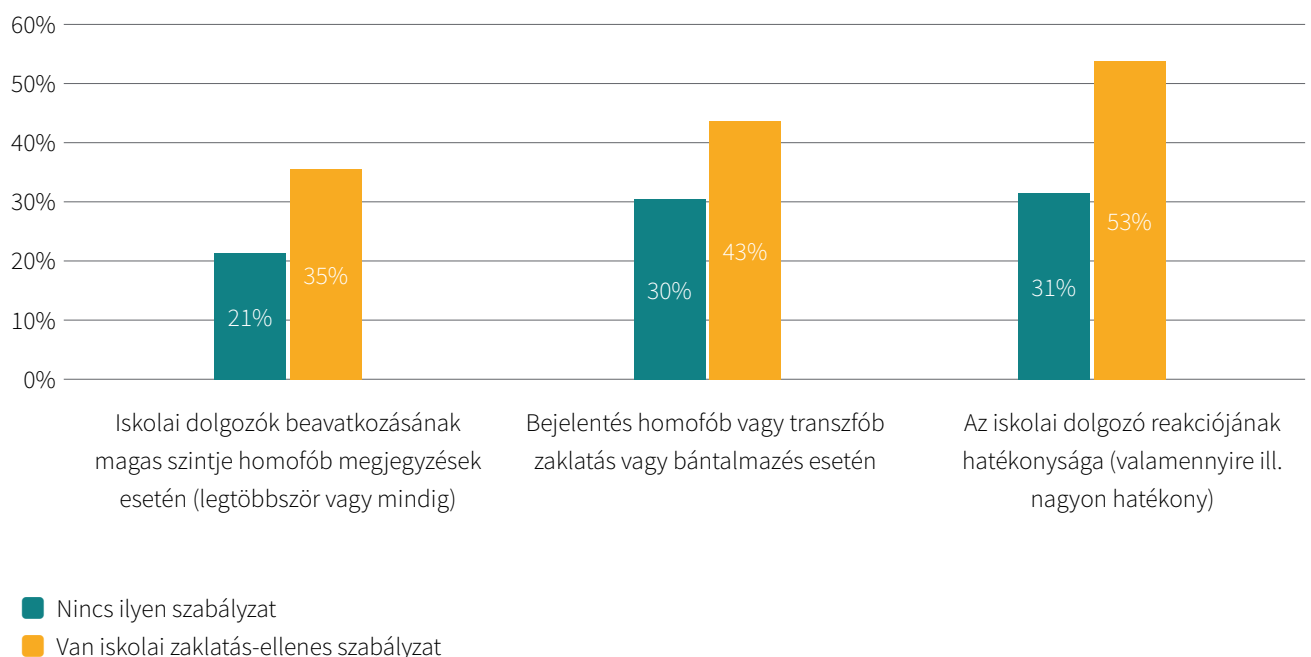
nemi identitás miatti zaklatásra és bántalmazásra, akár nem. Az eredmények azt mutatják, hogy azok a diákok, akiknek az iskolájában rendelkezésre állt valamiféle szabályzat,

- nagyobb arányban jelezték, hogy a tanárok közbeavatkoztak, ha homofób vagy transzfób megjegyzés hangzott el az iskolában;
- nagyobb arányban jelentették a tanároknak és más iskolai dolgozóknak, ha zaklatás vagy bántalmazás érte őket;
- nagyobb arányban jelezték, hogy az iskolai dolgozók hatékonyan kezelték a zaklatási vagy bántalmazásos ügyeket (2.15. ábra).

Ez azt is mutatja, hogy a szabályzatok útmutatóul szolgálnak az iskolában dolgozóknak azzal kapcsolatban, hogy hogyan kezeljék a diákok LMBTQI-ellenes viselkedését.

A zaklatás- és bántalmazás-ellenes szabályzatok hozzájárulnak az LMBTQI diákok számára biztonságos iskolai környezet megteremtéséhez. Sajnos kevés magyar diák jelezte, hogy lenne bármilyen zaklatásra vonatkozó szabályzat az iskolájában, és még kevesebben számoltak be arról, hogy ez kitér a szexuális irányultságuk és / vagy nemi identitásuk miatti bántalmazás elleni védelemre.

2.15 ÁBRA: ISKOLAI ZAKLATÁSELLENES SZABÁLYZAT ÉS AZ LMBTQI-ELLENES INCIDENSEKRE ADOTT VÁLASZOK KORRELÁCIÓJA

KÖVETKEZTETÉSEK

A Magyarországon első alkalommal végzett Országos Iskolai Környezet Kutatás eredményei azt mutatják, hogy a 2016/17-es tanév során az LGBTQI diákok több mint fele (52%) a szexuális irányultsága, 37%-a pedig a nemi önkifejezése miatt nem érezte magát biztonságban az iskolájában. A válaszadók 64%-a szóbeli erőszak, 22%-a fizikai zaklatás és 13%-a fizikai bántalmazás áldozata volt a tanév során. Ugyanakkor a bántalmazottak 66%-a semmilyen bejelentést nem tett minderről; a bejelentést nem tevők fele nem tudta elképzelni, hogy egy tanára bármit is tenne az érdekében, csaknem harmada (31%) attól tartott, hogy a tanárai is előítéletesek lennének, illetve hogy őt hibáztatnák a bántalmazás miatt (29%). A bántalmazást bejelentők fele (52%-a) azt a választ kapta, hogy ne foglalkozzon a bántalmazással, 32%-uk azt tapasztalta, hogy a pedagógusok nem tettek semmit, és csak 23%-uk jelezte vissza, hogy a tanáruk elbeszélgetett az osztályunkkal a zaklatásról és a bántalmazásról.

Ma már sokan felismerik: az oktatási intézményekben előforduló erőszak komoly probléma. Azt is láthatjuk, hogy másoknál jóval nagyobb mértékben veszélyeztetettek azok a diákok, akik társaik megítélése szerint nem felelnek meg az uralkodó szexuális és nemi normáknak, beleértve a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és interszex (LGBTQI) diákokat. A szexuális irányultságon és nemi identitáson vagy annak kifejezésén alapuló erőszak, amelyeket homofób és transzfób erőszaknak is nevezünk, az előítéletes alapú iskolai erőszak egy formája. Megnyilvánulhat fizikai, szexuális és lelki erőszak és zaklatás formájában, és az iskolai erőszak más formáihoz hasonlóan megtörténhet az osztályteremben, udvaron, játszótéren, mellékhelyiségben, öltözőben, az iskolába menet és onnan jövet vagy az iskolai közösség által használt internetes felületeken keresztül.

Azoknak az LGBTQI diákoknak, akik nem számíthatnak semmilyen segítségre, ha bántalmazták őket, sérül az iskolához való odatartozás-érzése, és a bántalmazás közvetlen hatással van a jóllétükre, iskolai előmenetelükre, a hiányzásaik számára, a továbbtanulási terveikre – az életkilátásaikra. A homofób és transzfób erőszak a lelki egészségre is káros hatással van: szorongást, stresszt, félelmet, magányt, önbizalomhiányt, alacsony önértékelést, önbántalmazást, depressziót és akár öngyilkosságot okozhat.

Az oktatási szektor felelőssége, hogy biztonságos és befogadó tanulási környezetet teremtsen minden diák számára. Ahhoz, hogy az oktatási szektor (a kormányzati felelősöktől az egyes intézményekig) hatékony választ tudjon adni a homofób és transzfób erőszakra, átfogó megközelítésre van szükség. Elengedhetetlen a hatékony szabályozás, a megfelelő képzési anyagok és tananyagok megléte, képzések és támogatás biztosítása az iskolai dolgozók részére, a diákok és családjaik támogatása, az iskolai bántalmazás rendszeres monitorozása és az előítéletes iskolai zaklatás ellen végzett munka értékelése. Mind az erőszak megelőzésére, mind a kezelésére gondot kell fordítani, minden érintett fél bevonásával.

A hatékony megoldást segíti az is, ha az oktatási szektor partnerséget alakít ki olyan civil szervezetekkel, amelyek szakértői a homofób és transzfób erőszak megelőzésének és kezelésének. Kutatásunkkal kísérletet tettünk arra, hogy elkezdjük a rendszeres és a korábbinál részletesebb adgyűjtést a homofób és transzfób erőszak jellegére, elterjedtségére és hatására vonatkozóan, hogy a közvéleményt megismertessük a problémával, és rendelkezésre álljon mindaz az információ, ami a hatékony válaszok alapja kell hogy legyen.

2016. május 18-án az UNESCO (az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete) Párizsban 18 ország részvételével kormányközi találkozót szervezett „Az oktatási szektor válasza a szexuális irányultságon és nemi identitáson vagy nemi önkifejezésen alapuló erőszakra” címmel. A résztvevők egy nyilatkozatot fogadtak el, amelyben az egyes országok oktatásért felelős miniszterei konkrét lépésekre tesznek ígéretet az oktatási intézményekben előforduló hátrányos megkülönböztetés és erőszak kezelésére és megelőzésére; ennek címe: Befogadó és méltányos oktatást minden tanulónak hátrányos megkülönböztetéstől és

erőszaktól mentesen. E nyilatkozathoz információink szerint idáig 25 ország csatlakozott, közülük 14 európai ország. Magyarország azonban nincs közöttük, bár a csatlakozást az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága is kezdeményezte az Emberi Erőforrások Minisztériumán belül.

Az iskolai homofób és transzfób erőszak kezelése elengedhetetlen a hatékony tanuláshoz, az emberi jogok érvényesítéséhez – beleértve az oktatáshoz való jogot és a gyermekek jogait is. Az átfogó és igazságos, minőségi oktatás lehetőségét mindenki számára biztosítani kell.

1. A kormányzat részére

1.1. Integrálja a homofób és transzfób zaklatás problémáját az iskolai agresszió elleni, illetve iskolai biztonságot megcélzó állami programokba.

1.2. Alakítson ki átfogó országos és iskolai szintű szabályozást az iskolai erőszak megelőzésére és kezelésére, beleértve a szexuális irányultságon, nemi identitáson és annak kifejezésén alapuló erőszakot.

1.3. Egészítse ki a Nemzeti Alaptantervet és a kerettanterveket, hogy azok kifejezetten térjenek ki a szexuális irányultságra és nemi identitásra vonatkozó ismeretekre.

1.4. Biztosítsa, hogy a közoktatásban használt valamennyi tankönyv és oktatási anyag olyan módon tárgyalja a szexuális irányultság és nemi identitás kérdéseit, amely tiszteletben tartja az LGBTQI emberek emberi méltóságát, és elősegíti a velük szembeni elfogadás és tisztelet kialakítását.

1.5. Fogadjon el a szexuális irányultságra, a nemi identitásra és nemi önkifejezésre kifejezetten kitérő hátrányos megkülönböztetés és zaklatás elleni fellépésre vonatkozó szabályzat-mintát az oktatási intézmények számára.

1.6. A teljes oktatási szektorban értékelje az erőszakra, beleértve a szexuális irányultságon, nemi identitáson és annak kifejezésén alapuló erőszakra adott válaszok hatékonyságát, hatásosságát és eredményeit.

1.7. Dolgozzon ki útmutatót az iskolai szexuális neveléshez, amely kitér az LGBTQI emberek szexuális, mentális és fizikai egészségét érintő sajátos kérdésekre is.

1.8. A tanárképzés képesítési és kimeneti követelményei között jelenjenek meg a kisebbségi csoportok társadalmi helyzetére és a kisebbségi csoportokhoz tartozó fiatalok, köztük az LGBTQI fiatalok speciális problémáira, szükségleteire és megfelelő támogatására vonatkozó ismeretek és kompetenciák.

1.9. Vezessen be érzékenyítő programokat és akkreditált továbbképzéseket a pedagógusoknak, a pedagógiai szakszolgálatok munkatársainak, az iskolapszichológusoknak, az iskolai szociális munkásoknak, az iskolaorvosoknak és a védőnőknek az iskolai erőszak megelőzéséről és kezeléséről, beleértve a szexuális irányultságon, nemi identitáson és annak kifejezésén alapuló erőszakot.

1.10. Biztosítsa erkölcsi és anyagi támogatást az LGBTQI civil szervezetek által végzett iskolai tudatosságnövelő programoknak, és ösztönözze az iskolafenntartókat, hogy meghívják ezeket a programokat iskoláikba.

2. Oktatási intézmények és fenntartóik részére

2.1. Biztosítsa a befogadó, biztonságos iskolai környezetet, nyújtsanak támogatást az erőszakot, beleértve a szexuális irányultságon, nemi identitáson és annak kifejezésén alapuló erőszakot elszenvedett diákoknak és családtagjaiknak.

2.2. Fogadjanak el az iskolában történő hátrányos megkülönböztetés és zaklatás elleni fellépésre vonatkozó szabályzatot, amely kifejezetten kitér a szexuális irányultságra és a nemi identitásra, és/vagy integrálják e szempontokat az intézmény házirendjébe.

2.3. Pedagógiai programjukban és helyi tantervükben térjenek ki a szexuális irányultságra és a nemi identitásra vonatkozó kérdésekre, pedagógiai programjuk segítse elő az LGBTQI személyekkel szembeni elfogadás és tisztelet kialakítását.

2.4. Integrálják a homofób és transzfób zaklatás problémáját az iskolai agresszió elleni, illetve biztonságos iskolát megcélzó programjaikba.

2.5. A bejelentésre került zaklatásos esetekről készítsenek részletes leírást: rögzítsék formanyomtatványon többek

között a zaklatás időpontját, egyedi vagy ismétlődő voltát, helyszínét, típusát, a zaklató magatartást, a zaklatás alapjaként megjelenő tulajdonságot, a zaklatásról való tudomásszerzés forrását és a probléma megoldására tett lépéseket. Ezeket a feljegyzéseket használják az iskolai zaklatás rendszeres monitorozására.

2.6. Hívják fel a diákok figyelmét arra, hogy az LMBTQI diákok problémáikkal az iskolapszichológushoz, az iskolai szociális munkáshoz vagy más támogató személyhez fordulhatnak.

2.7. Tegyük lehetővé, hogy a transznemű diákok a saját nemi identitásuknak megfelelően fejezhessék ki magukat, és vehessenek részt az iskola életében, ide értve a választott név használatát és az öltözetre vonatkozó előírások rugalmas alkalmazását.

2.8. Biztosítsák, hogy a férfi/női öltözőket és mellékhelyiségeket a transznemű diákok és dolgozók a saját nemi identitásuknak megfelelően használhassák.

2.9. Támogassák az LMBTQI diákok és szövetségeseik csoportjainak létrejöttét.

2.10. Az iskola vezetősége és pedagógusai álljanak ki nyíltan az LMBTQI diákok, szülők és tanárkollégák elfogadása mellett és megkülönböztetésük ellen.

2.11. Bátorítsák az egymástól tanulás, belső továbbképzés, közös fejlődés lehetőségét a pedagógusoknak és más iskolai dolgozóknak a szexuális irányultság és a nemi identitás kérdésében.

2.12. Támogassák, hogy LMBTQI és más emberi jogi szervezetek előadásokat, foglalkozásokat tarthassanak a pedagógusoknak, más iskolai dolgozóknak és a diákoknak a szexuális irányultság és nemi identitás témájában.

2.13. Támogassák pedagógusaik, iskolapszichológusuk, iskolai szociális munkásuk részvételét érzékenyítő programokon vagy olyan akkreditált továbbképzéseken, amelyek kitérnek az LMBTQI emberek társadalmi helyzetére és az LMBTQI fiatalok speciális problémáira és szükségleteire.

2.14. Végezzenek rendszeresen anonim felméréseket a diákok körében az iskolai zaklatás és erőszak mértékéről, s a diákok ezzel kapcsolatos szükségleteiről.

3. Pedagógusképző intézmények részére

3.1. Vizsgálják felül tantervüket: a kötelező tanegységek kezei között térjenek ki a szexuális irányultságra és a nemi identitásra illetve a nem kifejezésére vonatkozó ismeretekre, attitűdökre; és biztosítsák a mélyebb ismeretszerzés lehetőségét az LMBTQI fiatalokkal foglalkozó választható kurzusok bevezetésével.

3.2. Biztosítsák, hogy a hallgatók ismereteket szerezzenek az iskolai zaklatással kapcsolatos proaktív fellépésről, a létező megelőző programokról és azok gyakorlati alkalmazásáról.

3.3. Biztosítsák, hogy a leendő pedagógusok elsajátítsák az emberi jogi nevelés korszerű eszközeit.

3.4. Támogassák, hogy LMBTQI és más emberi jogi szervezetek előadásokat, foglalkozásokat tarthassanak a hallgatóknak a szexuális irányultság és a nemi identitás témájában.

4. Pedagógusok, iskolapszichológusok és iskolai szociális munkások részére

4.1. Szóhasználatukkal, ítélezéstől mentes tudomásulvételükkel adják a tanulók tudtára, hogy tiszteletben tartják az LMBTQI emberek emberi méltóságát.

4.2. Támogassák az iskolai zaklatással kapcsolatos proaktív fellépést, az ezzel kapcsolatos eljárásrend kidolgozását, megelőző programok bevezetését.

4.3. Ha tagjai szakmai szervezetnek, vessék fel és támogassák, hogy a szervezet is fordítson fokozottabb figyelmet az iskolai zaklatás elleni fellépésre.

4.4. Ha csúfolódást, bántalmazást tapasztalnak, vagy ha a diákok negatív kontextusban beszélnek az LMBTQI emberekről, kezdeményezzenek beszélgetést a témáról, együttműködve az iskolában dolgozó más szakemberekkel.

4.5. Vegyenek részt olyan érzékenyítő programokon, továbbképzéseken, amelyek kitérnek az LMBTQI emberek társadalmi helyzetére és az LMBTQI fiatalok speciális problémáira és szükségleteire.

4.6. Támogassák, hogy LMBTQI és más emberi jogi szervezetek előadásokat, foglalkozásokat tarthassanak az iskolában a szexuális irányultság és a nemi identitás / nemi önkifejezés témájában.

SZÓMAGYARÁZATOK

Biszexuális: Aki mind vele azonos, mind tőle eltérő nemű emberek iránt érez érzelmi és/vagy szexuális vonzalmat.

Cisznemű: aki nem transznemű, vagyis akinek a születésekor meghatározott nemével megegyezik a nemi identitása, a biológiai neme és nemi önkifejezése.

Dzsender / társadalmi nem (angolul: gender): azok a társadalmilag kialakult szerepek, viselkedési formák, tevékenységek és jellegzetes tulajdonságok, amelyeket egy adott társadalom a nőkre és a férfiakra nézve megfelelőnek tekint; így tehát egy társadalmi konstrukció, vagyis bár internalizálható, alapvetően nem egyéni döntés kérdése: akkor sem lehet tőle megszabadulni, ha az egyén nem fogadja el a rá osztott nemi szerepeket.

Dzsendernonkonform: ez a kifejezés azokat személyeket írja le, akiknek a nemi megjelenése vagy viselkedése, vagy az, ahogyan ezeket mások érzékelik, nem alkalmazkodik a hagyományos társadalmi elvárásokhoz. (Fontos ugyanakkor látnunk, hogy ezek az elvárások az idők során sokat változtak.)

Dzsenderqueer: olyan identitáscímke a transz (ld. transz / transznemű) ernyőn belül, ami arra utal, hogy valakinek a nemi önmeghatározása a női és férfi kategóriákon kívül esik.

Előbújás (angolul: coming out): az a folyamat, amely során egy LMBTQI ember felismeri, elfogadja, majd másokkal is megosztja, hogy a többségtől eltérő a szexuális irányultsága és/vagy a nemi identitása.

Előítéletes alapú iskolai zaklatás: verbális, fizikai és szociális/kapcsolati zaklatástípusok közös neve. Az előítéletes alapú bántalmazás, zaklatás alapja egyes csoportok strukturális elnyomása, hátrányos megkülönböztetése. A szociális/kapcsolati zaklatás azt jelenti, hogy az elkövetők az áldozat társas kapcsolatait rongálják, pl. jó hírét sértik. A három típus azonban általában nem különül el egymástól szigorúan, többek között azért sem, mert az áldozattá válás eleve a társas kapcsolatok leépülésével fenyeget. (Lesznek, akik nem mernek barátkozni az áldozattal, nehogy őket is zaklatni kezdjék.) Közvetlen verbális zaklatás például a csúfolás, a fenyegetés, a gúnynevek másikra ragasztása; közvetett verbális zaklatás a pletykák terjesztése vagy az áldozat társasa kapcsolatainak egyéb módon való rombolása. A fizikai zaklatásnak és bántalmazásnak (meglökés, leköpés, testi bántalmazás, tárgyak megrongálása) értelemszerűen csak közvetlen formája van, viszont létezik nem-fizikai non-verbális zaklatás is, amikor az elkövető pl. kineveti vagy obszcén tárgyak vagy gesztusok mutogatásával megalázza az áldozatot, gúnyrajzokat vagy megalázó képeket terjeszt róla. Ez utóbbi az internetes zaklatás egyik gyakori formája. A diáktársadalomban gyakori a bántalmazás: ennek akármely megjelenési formája az erőviszonyok fitogtatását szolgálja. A bántalmazás minden esetben komoly fizikai és lelki sérelmeket okoz. Definíció szerinti eleme az is, hogy nem egyszer történik, nem egy összeveszést vagy verekedést, indulatkitörést jelöl, hanem ismétlődik és tartósan fennáll.

Hátrányos megkülönböztetés: nem igazolt eltérő bánásmód. Közvetlen hátrányos megkülönböztetés akkor valósul meg, ha egy személy vagy csoport valamely védett tulajdonsága (így szexuális irányultsága vagy nemi identitása)

miatt egy másik személyhez vagy csoporthoz képest kedvezőtlenebb elbánásban részesül, részesült vagy fog részesülni.

Heteronormativitás / heteroszexizmus / cisznormativitás / ciszszexizmus: társadalmi berendezkedés, normarendszer, amelyben csak az az elfogadott, ha valaki heteroszexuális / cisznemű; ami ettől eltér, az természetellenes, betegség, deviancia. A hetero- és cisznormativitás ugyanakkor a nemi önkifejezés normatív formáinak előnyben részesítésére is utal, vagyis azon elvárásokra és kényszerekre, amelyekhez az egyéneknek igazodniuk kell, hogy „igazi férfiként” vagy „igazi nőként” érzékeljék vagy fogadják el őket. Mindez hozzájárul a homofóbia és a transzfóbia rendszerszintű fennmaradásához, valamint a diszkrimináció és gyűlölet-bűncselekmények előfordulásához is.

Heteroszexuális: aki tőle eltérő nemű emberek iránt érez érzelmi és/vagy szexuális vonzalmat.

Homofóbia, transzfóbia: a homofóbia a homoszexualitással, illetve az LBMTQI emberekkel szemben érzett irracionális félelem vagy ellenszenv. A transzfóbia hasonló jelenségre utal, de kifejezetten a transznemű, illetve a nemi elvárásoknak nem megfelelő emberek vonatkozásában. A homo- és transzfóbia megnyilvánulási formája például a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés, marginalizáció, társadalmi kirekesztés vagy erőszak.

Homoszexuális: aki vele azonos nemű személyek iránt érez érzelmi és/vagy szexuális vonzalmat.

Interszex: aki olyan nemi jellegekkel (kromoszómák, hormonok, külső és belső nemi szervek, testfelépítés) rendelkezik, amelyek alapján nem sorolható be egyértelműen a „férfi” vagy „nő” kategóriába. Az interszexualitásnak számos különböző formája van, és az egészségi állapotok széles körét öleli fel.

LBMTQI: a L(eszbikus), M(eleg), B(iszexuális), T(ransznemű), Q(ueer) és I(interszex) szavakból képzett betűszó; a szexuális és nemi kisebbségek átfogó megnevezése.

Meleg, lesbikus: egy férfit, aki férfiak iránt érez romantikus vagy szexuális vonzalmat, melegnek hívunk. A nőkhöz vonzódó nőkre leggyakrabban a lesbikus szót használjuk, bár vannak olyan nők, akik magukra szintén inkább a meleg szót használják.

Nem jogi elismerése: az a folyamat, amelynek során a személy nevét és a nemével kapcsolatos adatokat a hivatalos okmányokban és az összes hivatali nyilvántartásban megváltoztatják annak érdekében, hogy nemi identitását hivatalosan is elismerjék.

Nem kifejezése / nemi önkifejezés: az a mód, ahogyan egy ember a külső megjelenésével és/vagy viselkedési, öltözködési, hajviselési, hangbeli, testi és egyéb külső és fizikai jellemzőivel kifejezi nemi identitását.

Nembináris: aki nem alkalmazkodik a nemek kétosztatú (bináris) meghatározásához, és nem tudja, vagy nem kívánja sem nőként, sem férfiként meghatározni önmagát.

Nemi identitás: a nemi identitás alatt minden ember mélyen és egyedi módon megélt társadalmi nemét értjük, amely megegyezhet a személynek születéskor tulajdonított nemmel vagy eltérhet attól, és amelybe beletartozik az egyén személyes testézete és a társadalmi nem egyéb kifejezési eszközei, mint például az öltözködés, a beszédstílus vagy a gesztusok.

Queer: aki számára a szexuális irányultság és/vagy a nemi identitás képlékeny, nem sorolható egyértelmű kategóriákba. Egyben gyűjtőszó a szexuális és nemi kisebbségekre.

Szexuális irányultság: szexuális irányultság alatt az egyén azon képességét értjük, hogy azonos nemű (homoszexuális, lesbikus, meleg) vagy más nemű (heteroszexuális) vagy bármely nemű (biszexuális) személyek iránt képes mély érzelmi és szexuális vonzalmat érezni, illetve velük intim és szexuális kapcsolatot kialakítani. Fontos megjegyezni, hogy a szexuális irányultság más, mint a nemi identitás vagy a nem kifejezése. A transz emberek is lehetnek melegek, lesbikusok, biszexuálisok vagy heteroszexuálisok, éppen úgy, mint a nem transz emberek.

Transz / transznemű: akinek a nemi identitása és/vagy nemi önkifejezése eltér a születésekor kijelölt nemétől. Ez a kifejezés magában foglalja mindazon személyeket, akik úgy érzik, vagy úgy döntenek, hogy öltözködésük, beszédstílusuk, gesztusaik, sminkjük vagy testük átalakítása révén a születéskor nekik tulajdonított nemmel szemben megfogalmazott elvárásoktól eltérő módon kell magukat kifejezniük. A kifejezés tehát magában foglalja többek között azokat a személyeket, akik sem nőként, sem férfiként nem azonosulnak, valamint a transzszexuálisokat és a transzvesztitákat. Transz férfiaknak azokat a személyeket nevezzük, akiknek

születéskor női nemet tulajdonítottak, de férfi vagy inkább férfi identitásuk van. Transz nőknek azokat a személyeket nevezzük, akiknek születéskor férfi nemet tulajdonítottak, de női vagy inkább női identitásuk van.

Transzszexuális: az a transznemű ember, aki egyértelműen a születésekor számára kijelölttel ellenkező nemmel azonosul, és életét ennek megfelelően kívánja átalakítani. Ez az állapot független attól, hogy az adott személy milyen jogi nemmel rendelkezik (milyen neműként van feltüntetve a papírjain) és milyen kezeléseket kíván vagy nem kíván

igénybe venni, illetve vett igénybe. Medikalizációs jellege miatt egyre ritkábban használt, elavult fogalomnak számít. Helyette inkább a transz/transznemű ajánlott, kivéve, ha valaki kifejezetten transzszexuálisként utal magára.

Tranzíció: az a folyamat, amely során egy transz ember megváltoztatja az életét, hogy az jobban illeszkedjen a nemi identitásához. Magában foglalhatja a nemi jogi elismerését, a név megváltoztatását, a megjelenés vagy a viselkedés megváltoztatását, a hormonkezelést és/vagy a műtéti beavatkozásokat.

Háttér Társaság

www.hatter.hu

Jogsegélyszolgálat

Ingyenes jogi segítség a szexuális irányultság vagy nemi identitás miatti hátrányos megkülönböztetés, zaklatás vagy bántalmazás áldozatai számára

hatter.hu/jogsegely

jogsegely@hatter.hu

Információs és Lelkisegély Szolgálat

Segítség önelfogadással, előbújással kapcsolatos nehézségek, családi, párkapcsolati, iskolai vagy munkahelyi konfliktusok esetén

hatter.hu/lelkisegely

Segélyvonal: 137-37, 06 1 329 33 80

lelkisegely@hatter.hu

Személyes Segítő Szolgálat

Támogatás személyes segítesen keresztül 10-12 héten át

hatter.hu/szemelyes

lelkisegely@hatter.hu

Képzések

Egyesületünk rendszeresen szervez tudatosságnövelő és kapacitásfejlesztő képzéseket az LMBTQI közösség tagjai számára, érzékenyítő képzéseket az LMBTQI emberekkel kapcsolatba kerülő szakemberek (pl. ügyvédek, rendőrök, pedagógusok, gyermekvédelmi szakemberek) számára, és HIV/AIDS-prevenációs foglalkozásokat szakemberek és diákok részére.

hatter.hu/tevekenysegunk/kepzesek

kepzes@hatter.hu

